

Присвячується моїм предкам, які жили на цій Богом даній нам землі.

Моя прабабця Катирина.

Я пам'ятаю свою прабабцю Катерину. Здавалося б, у цьому немає нічого надзвичайного, якби не той факт, що вона померла за два роки до мого народження. В моїх, пронизаних дивним світлом дитячих спогадах, вона мовчки сидить у кутку бамбетля і, повернувши зав'язану біленькою хустиною голову до невеликого, заставленого горщиками з квітнучою геранню віконця, дивиться на відрізок дороги-гостинця, що недалеко від нашої старої хати щезає за поворотом на Тернопіль. Мені завжди здавалося, що вона когось чекає. Чекає дуже давно, багато років, а може й багато десятиліть... Боїться, що вже не дочекається, та в глибині її очей жевріє надія, а обличчя випромінює спокій, доброту та мудрість потаємного знання.

* * *

13-го жовтня 2018 року. Тернопільський район. Україна.

Уже була глибока ніч, коли я заробив будівельною піною останнє торцеве вікно на ганку мого нового будинку. Склопакет до нього виявився на декілька сантиметрів вужчим, ніж треба, і говірливий дідок з віконної фірми мене твердо запевнив, що післязавтра привезе новий, сам його встановить і засиліконить. Добре, що він не погодився взяти доплату сто євро, бо шукай потім діда на просторах інтернету.

Вікна мені довелося замовляти в терміновому порядку. Завдяки припізнілому бабиному літу та допомозі племінника вдалося зробити в цьому теплому сезоні набагато більше, ніж запланував. Завтра у нас свято Покрови. Зрізувати піну й заробляти відкоси доведеться вже післязавтра. Не прийнято у нас, в Галичині, працювати на свята. Тим більше, що під вечір приїхали з Києва Юля з Васею та онуком Матвієм. Малий одразу ж галопом почав літати обійстям наввипередки з нашою Дінкою-далматинкою. Тому одним оком потрібно було ще й за ними наглядати. Добре, що на веранді в мене вікон багато.

Отже, завтра мені доведеться попрацювати не у звичному за останні два роки амплу спеціаліста з євроремонту, а шеф-поваром. Рибну юшку та шашлики, як і плов, я не довіряю нікому. На щастя, погода, як для середини жовтня є чудовою і, напевно, можна буде накрити стіл біля гріля на галявині. Мені залишалося лише скласти в більш- менш впорядкованому вигляді коробки з моїми речами, недавно переданими з okazji з Мадриду. Нарешті дружина зітхнула вільно. Купа моїх сувенірів, антикварних речей та решти, на її думку, непотрібу, привезених із чисельних відряджень та подорожей, що захарашували мій невеличкий кабінет на лоджії нашої мінімалістичної квартири на Карабанчель Бахо, перебралися сюди і складуть експозицію давно задуманого «музею» на мансарді, а не будуть слугувати там акумулятором пилюки під час моїх довготривалих відряджень.

Картонні коробки довелося відсунути в бік для того, щоб звільнити доступ до вікна, і тепер мені потрібно було скласти їх назад, поки онуки не влаштували в них тотальну ревізію. Одна з коробок виявилася набагато важчою за інші і дно, скріплене скотчем, не витримало. Її вміст глухими ударами розсипався по вкритій хідником підлозі з керамограніту. Тут були в основному важкі камені та кристали мінералів зі збудованих мною тунелів. Ще на першій будові в Кольменар- В'єхо в товщині гранітної гори нам потрапили на очі тріщина з друзами кристалів жовтуватого гранату, і з тих пір я занадився щоразу привозити додому найцікавіші екземпляри. З жовтня 2005-го минуло вже тринадцять років будівництва тунелів в самій Іспанії, а також в інших країнах Європи та Латинської Америки. Ми будували швидко, зазвичай, не затримуючись на одному місці більше двох років, тому я намагався обмежити себе лише одним сувеніром з кожного відрядження. Від одного продовгуватого, схожого на обломок сталактита, каменя все-таки відколовся шматок у вигляді вузької лопатки. Напевно, він був на самому дні коробки, і хоча циновка пом'якшила удар, та по ньому влупив зверху один із важких камінців. Я вже зібрався покласти його знову в коробку, коли мою увагу привернула іскра зі сколу. Так, ніби зблиснула грань кристала. Придивившись, я дійсно побачив, що під характерним для сталактиту буруватим напливом ховається великий

кристал гірського кришталю. Дивно. Я добре пам'ятаю звідки у мене ця штука...

12-го січня 2009-го року. Провінція Валенсія, Королівство Іспанія.

Минуло вже три місяці, як ми почали будівництво нового тунелю в Альзії біля Валенсії. В цілому проєкт передбачав перекидання води для зрошення з устя ріки Хукар у південні засушливі райони іншої провінції Аліканте і далі в Мурсію. Це був один із багатьох грандіозних проєктів центрального іспанського уряду, породження будівельного буму, що накрив країну в нульових роках. Тунелі повинні були послідовно проколоти обидва гірські пасма, що тягнулися перпендикулярно до морського берега. Ми починали на великій підготовленій площадці трохи вище лінії верхніх терас, до яких доходили рівні ряди плантацій апельсинових дерев.

Німецька тунельна машина Херренкнехт уже була змонтована та навіть втягнулася в гору на перші сто метрів, коли ми напоролися на першу перепону. Точніше, це була порожнина, або навіть просто тріщина в гірській породі шириною два метри і по вертикалі сягала до десяти метрів. На щастя, більша частина печери була вище рівня дна тунелю і тому для того, щоб створити надійний опір для подвійного щита машини виявилось достатнім запомпувати туди кілька кубічних метрів цементного розчину в основу, а решту порожнини заповнити двокомпонентною піноутворюючою сумішшю. Але перед тим відбулася ціла серія оглядів перепони різномасним офісним начальством, із зосередженим та вумним виглядом одягаючого білі паперові комбінезони та вдумливо киваючих головами на коментарі місцевого тунельного начальства. В мої обов'язки чергового електрика зміни входило забезпечення доброго освітлення цього феномену і хоча вільного місця в голові машини такого діаметру було зовсім мало, мені доводилося все-таки тусуватися поблизу і, звичайно, я не міг упустити випадку, щоб і собі засунути носа в круглий, як ілюмінатор, оглядовий отвір і, незважаючи на категоричну заборону енкаргада Анхеля, спуститися в саму печеру за його відсутності.

Зализані стіни були вкриті напливами кальциту буро-зеленого кольору. Очевидно, що вода, журчання якої чулося в темряві, нанесла краплину за краплиною ці покрови на вапняковий камінь. Я кілька разів бував у печерах, відкритих та обладнаних для відвідувань туристами і у нас, на Тернопільщині, де розташована друга за довжиною у світі печера, і у французьких Піренеях, куди ми заїжджали після відвідування паломницького Лурду. Зрозуміло, що мені дуже хотілося отримати для моєї колекції справжній сталактит, але там це було неможливо. Як можна руйнувати красу, на яку прийдуть дивитися ще покоління людей? Тут же, знаючи, що наступного дня все залиють бетоном, а потім через це місце проповзе наш важкий залізний хробак, я почав оглядати, що можна відбити заделегідь припасеним молотком. Справжніх сталактитів-сталагмітів не було, вода тут не капала, а просто стікала по стіні, але в одному заглибленні я помітив продовгуватий наріст. Акуратно обстукуючи

з трьох боків зубилом, я виломав його з ніші. Потрібно було швидко линяти разом із цим трофеєм, поки не з'явилося начальство.

Відносини з енкаргадом у нас склалися ніби нормально, але він був у нас лише три тижні і за цей час розпізнати людину в неекстремальних умовах неможливо. Можливо, для когось проходка тунелю виглядає чистим екстримом, але для мене вона вже давно стала рутинною та доволі нудною працею. Налюбувавшись черговим поповненням колекції вдома вже при денному світлі, я ніяких сюрпризів у ньому не вгледів. Місце сколу було не дуже естетичним, і я ніколи ретельно його не розглядав. Яким же було моє здивування зараз, коли я зрозумів, що це досить великий кристал гірського хрусталу, вкритий за довгий час шарами мінеральних солей. Легенько постукуючи по кромці, я звільнив решту поверхні й побачив предмет, що нагадував товстий підструганий олівець. Протилежна гострій частині «олівця» була заокруглена ніби людською рукою. Одного разу в Гданську, коли ми робили тунель під Мертвою Віслою, я натрапив ногами на схожі на кулі речі, що називаються «пальці Перуна». Вони теж здавалися на сто відсотків створеними людиною (не давнім же слов'янським богом!). І лише добряче пошукавши в інтернеті, я з'ясував, що це закам'янілий внутрішній скелет викопного кальмара, що ширяв у товщі вод морів крейдяного періоду. Та в цьому випадку було зрозуміло, що типовий мінерал не може бути частиною якогось живого організму та його заокруглена частина явно штучного походження, на відміну від геометрично правильної гострої частини, зробленої майстриною-природою. Судячи з вигляду, явно з кам'яного віку. Можливо, його використовували як наконечник? Хоча, швидше за все – ні. Мисливці на мамонтів та іншу велику здобич робили собі наконечники або з кремнію, або ж з обсідану. І форму вони мали зовсім іншу – листковидну. Швидше за все, це з атрибутів якогось жерця чи шамана. Або ж печерного художника.

Поки я тримав предмет у руці, оглядаючись по боках, де б мені спробувати намалювати ним мамонта, мені здалося, що кристал нагрівається. І тут я згадав про бракований склопакет. Чим не полотно для

малювання? Я не раз бачив у вагонах метро в основному написи, видряпані на склі. Не алмазами ж їх роблять? Як там у Макаревича: «Зірки не їздять у метро». Міцно вхопивши «олівець», який напрочуд зручно ліг у долоню, я із зусиллям почав викреслювати на склі коло. Почувся противний скрегіт. Я так захопився, що не зупинився, поки не провів повне коло, що вписалося в прямокутник вікна. Зненацька відбиток світла на склі зник, і з отвору потягнуло холодом. Що за чортівня? Я хотів торкнутися скла рукою, але рука провалилася в порожнечу. Сказати, що я був у шоці – значить не сказати нічого. На якийсь час я просто впав у ступор. До пам'яті мене привела біль у руці, що стискла «олівець». Він був дуже гарячим, і мені довелося покласти його на підвіконня, щоб не було опіку. Із вікна відчутно тягнуло холодом, і я автоматично простягнув туди руку і приклав до залишку скла у нижньому кутку зі зворотнього боку. Цікавість змусила мене просунути туди й голову. Спочатку я розгледів лише зоряне небо та ріжок Місяця майже в zenіті, а потім проявилися обриси землі на відстані чуть більше метра від мене. Вдивляючись у бік нашої старої хати, я не побачив знайомих обрисів. На місці нашої вулиці була лише темніша розмита смуга. Таку ж темнішу пляму, схожу на копицю сіна, я побачив у кількох метрах зліва. Глянув збоку і на розрізаний склопакет. На моє здивування край розрізу не був гострим і сколеним, а здавався скоріше обплавленим. Пісця армії я працював у лабораторії, де ми ремонтували вимірювальні прилади і часом мені доводилося вирізати круглі скла. Тому я добре знав, як виглядає та як ріже руки таке скло. «От тобі й гіперболоїд інженера Гаріна», – промайнуло в голові. Ця думка мене трішки розвеселила і прихопивши теплу армійську гедеєрівську куртку, куплену колись на мадридському Растро, я поліз у вікно.

Обережно, спираючись на лікті та сповзаючи на животі, я накінець-то намацав берцями землю. Не варто, мабуть, забувати, що мені вже давно перевалило за п'ятдесят. Та нічого, пивний животик і тепер послужив амортизатором. Під ногами виявилось кукурудзяне поле, і з твердої мерзлої землі стирчали тверді шипи зрізаних стебел. Йти було не дуже приємно, але можна. Нахил поля на південь відповідав нашій ділянці, і я

обережно попрямував у напрямку нашої старої хати. Так і не натрапивши на неї, через сотню метрів вийшов на дорогу. Асфальту на ній не було, та й була вона набагато вище теперішньої. Не говорячи про те, що не було двох повних смуг у кожен бік, по ширині вона здавалася набагато вузкою. Та покриття нагадувало битий камінь, пересипаний утрамбованим щебенем. За дорогою місцевість плавно опускалася в долину і нічого, щоб нагадувало наші Ями, не проглядалося. Кам'яний кар'єр, судячи з дідусевих розповідей, почали розробляти ще до війни та одразу ж після неї, коли Тернопіль, практично, заново відбудовували. До того, що Дірка привела мене в минуле, я внутрішньо був готовий. Залишалося спробувати визначити епоху. Нашої вулиці, побудованої в кінці п'ятдесятих ще нема, а дорога практично є на тому ж місці. Дідусь розказував, що колись давно вона проходила набагато нижче, просто над річковим обривом. Значить вилка отримується десь сто років, між 1850-м (ніби тоді після відміни у 1848-му панщини в Австро-Угорщині з'явився фільварок та нова дорога) і 1950-м, після якого почали забудовувати нашу вулицю. Хатки, хутір біля розвилки дороги на Скалат та Підволочиськ відповідно до назви за цей час, напевно, мало змінився. Значить, треба пробиратися до центру села. Але насамперед потрібно трохи прикрити двері, щоб не так сильно тягнуло між світами. Скоро Дірка й сама може закритися, але коли це станеться і скільки в мене є часу, щоб зорієнтуватися, я не знав. Власне, експериментувати мені чомусь не хотілося. Я чомусь завжди був переконаний, що Доля дає кожній людині один раз у житті Шанс. Одні Його просто не помічають, інші – упускають, так і не наважившись змінити усталений порядок, і лише одиниці використовують Його на всі сто. Власне їх потім називають «щасливцями». Не знаю, чи вдасться мені щось змінити в моїй долі і в долі мого народу, але спробувати мушу. Я не знав, скільки часу в моєму розпорядженні, тому збори постарався скоротити до мінімуму. Залишив записку дружині Валі, що змушений терміново відлучитися на кілька днів і строго попередив нікому не наближатися до нових вікон. Складний, але величеський у розкритому вигляді ніж-наваха та замшевий мішечок з іспанськими дурос – великими срібними монетами – прихопив із собою. В перші роки життя в Мадриді я

захопився збиранням срібних монет, а сприяв цьому нумізматичний недільний ринок на Пласа-Майор, напевно, найдешевший у Європі.

Опускаю жалюзі, просунувши руку в портал з минулого і перескладую до вікна в'язанки кукурудзи. Незважаючи на відчутний морозець, зіпрів, можна перекурити. Якщо я спочатку збирався іти прямо дорогою між фільварком і церквою, то під час перекуру передумав. Часи можуть бути тут неспокійні й нарватися на якийсь патруль чи пост сільської самооборони мені не хотілося. Краще перестраховатися і пробиратися до рідні городами.

Мені було чотири роки, коли дідо з бабцею перейшли жити до нас у новий будинок. Свою половину хати в центрі села (мій прадід по цій лінії оженився вдруге після смерті дружини і в другій половині відтоді жили діти від молодої жінки) вони спочатку віддали в оренду одній родині реабілітованих, що повернулися з Сибіру, а потім їм же й продали. Двір там виходить на центральну вулицю, але можна також пробратися городами з боку річки. Одне з маленьких віконець на «нашому» боці слабо світилося, і коли я під злий гавкіт прив'язаного Барбоса переходив через двір, фіранка відсунулася і до скла приник темний силует жіночої голови в хустині. Серце в мене стріпнулося, і я не довго думаючи покликав: «Пані Катерино! Відчиніть, будьте ласкаві!» Покликав «КатИрино», бо саме так було написано на фігурі, що вже при мені дідусь поставив на могилі своїх мами й тата на цвинтарі одразу ж за церквою. Чому я подумав, що це саме вона, я не знаю, але був у цьому впевнений.

– Слава Ісусу Христу! – промовив я в темряву привідкритих дверей.

– Слава навіки! – відповів мені молодий жіночий голос.

– Дозвольте зайти. Я Вам усе поясню.

– Та заходьте вже...

Крізь маленькі сіни я зайшов на невелику кухню. В центрі прямокутному стола, збитого з різної ширини дощок, горіла бронзова

гасова лампа, слабо освітлюючи круг діаметром приблизно два метри та лежав рушник із незакінченим візерунком хрестиком і голкою. Жінка показала мені рукою на стілець біля стола і, сівши скраю на лавку з іншого боку, запитально подивилася на мене.

– Я... – У мене миттю вилетіли з голови проготовані дорогою різні версії моєї появи. – Я – Ваш правнук!

Обличчям моєї прабабці (а я чомусь не сумнівався, що це була саме вона) пробігла тінь. Вона продовжувала пильно мене роздивлятися. А подивитися дійсно було на що. Крупний мужчина років п'ятдесяти, з непокритою, як у вухлака, головою та коротким волоссям бобриком, одягнений у плямисті штани та розстібнутий, тому видно, що на хутрі, лапсердак темно зеленого кольору, говорить їй, тридцятирічній жінці, що є її правнуком.

– Шуткуєте, панночку? – нарешті промовила вона.

– Вибачте, а яке нині число і який рік від Різдва Христового? Зрозумійте, це не жарт і дуже для мене важливо. – На цей раз здивування яскраво проступило в очах жінки.

– Завтра – Покрови, значить, нині 13-те жовтня 18-го року.

– Тисяча дев'ятсот вісімнадцятого? – по інерції уточнив я.

– Так. Одна тисяча дев'ятсот вісімнадцятого року, – чітко та ніби із задоволенням, перекочуючи в роті слова промовила пані-селянка.

– А я – з майбутнього. З різницею у сто років.

«Магія чисел» – подумав. Я вже не сумнівався, що «олівець» належав людям (а може НЕ людям), котрі мали відмінні від сучасної науки знання, котрі неосвідчені назвуть магією.

– До сьогоднішнього вечора я жив у дві тисячі вісімнадцятому році. А Ви – моя прабабця. Ви ж Катириня Логінська, з дому Бутковських?

–Так. – Трохи здивовано відповіла вона.

– Ваш чоловік Іван зараз на фронті в Сербії. Не переживайте, з ним все буде добре. Велика війна вже закінчується. Він скоро повернеться та привезе насіння кукурудзи сорту «Кінський зуб». У Вас є діти і старший син Гиньо. Це мій дід. Мене назвали на його честь. А де він зараз?

Я говорив не зупиняючись і не даючи жінці вставити свої запитання. Якщо я буду змушений доводити кожне своє твердження, ми проговоримо всю ніч, а зранку, при денному світлі, все їй здасться нічною маячнею.

У дитинстві я фактично виховувався дідом, і ми дуже багато спілкувалися, тому я добре знав історію сім'ї по материній лінії. Мого батька дід не любив, тому я лише недавно, лише кілька років тому дізнався, що моя бабця, батькова мама, була з найбагатшої в селі родини. Але вона померла в 1944-му чи 1945-му році від випадкової кулі. Раніше я завжди думав, що це сталося при штурмі Тернополя навесні 1944-го року, а потім якось придивися до дати смерті на фігурі – 1945-й рік і, співставивши це з тим, що по сусідству з ними був бій ястребків з бандеровцями (один з багаточисельних епізодів десятирічної громадянської війни на наших землях) засумнівався в офіційній сімейній версії. Може, в ті роки так було потрібно говорити. Я добре пам'ятаю, як сперечався до крові в дитячому садку, що столиця України – це Львів... І що «нашими» в громадянську війну були не тільки «червоні», а й «зелені»...

– Він у Чернилеві в Коньків. Вони там виставу на завтра готують, – довірливо повідомила жінка. Дивно, але вона мені наче повірила.

– Потрібно їх попередити. Поляки завтра ввечері нападуть на хату-читальню під час вистави. Бійка буде потужна, але смертовбивства не буде. Проте комусь з українців виб'ють око.

Мені дід такі речі не розказував, це я сам підслухав під час однієї з його зустрічей з другом дитинства, що потім виїхав до Канади. Я його ще

добре запам'ятав завдяки шикарній авторучці, яку він мені подарував. У дідового приятеля була там невелика фабрика письмових приладь.

– То все Антіна затії, ніяк не заспокоїться.

Антін Конько був активним членом Радикальної партії Івана Франка. Потім він не раз вибирався у польський парламент.

– Потрібно написати Антіну листа. Я зранку поїду до Львова. Німці з австріяками програли війну. В Німеччині починається революція, а Австро-Угорщина розпадеться на окремі держави. Ми матимемо війну з Польщею і влітку наступного року ми цю війну програємо. Стрільці відійдуть через Збруч на Велику Україну. Дійдуть до Києва та майже всі там згинуть від тифу...

Про те, що частина з них спочатку об'єднається з денікінцями, а потім вілл'ється в Червону Армію, та все одно загине у сталінських застінках, я промовчав.

– А документи у Вас якісь є?

Я почав шукати у кишенях найстаріші з тих, що мав у сімейному архіві, фотографій. Я їх теж захопив з однієї з «музейних» коробок.

– Ось! – Я поклав світлини на стіл. Вона пробігла поглядом по пожовклих фото і здивовано перевела погляд на мене.

– Ні, я маю на увазі метрики, паспорт чи якийсь мандат?

– Н-н-ні... Я зовсім забув, що впродовж довгих чотирьох років війни ця жінка сама вела всі справи сім'ї, бо чоловіка мобілізували в перші ж місяці бойових дій, і в неї був великий досвід спілкування з владою як австрійською, так і Російської імперії...

– Доведеться йти до батька. Він же в нас війт і у нього печатка є!

У цих словах промайнула гордість. Я не знав, як у прабабці склалися відносини з батьком після його нового одруження. Не просто ж так він виділив дочці та зятю окреме господарство. Але, очевидно, це було мудре селянське рішення, адже, наскільки я зрозумів з дідових оповідей, молода дружина була не набагато старшою від дочки. Пам'ятаю, що дід згадував свого вуйка з Гандзьохів (так прозивали дітей від Гандзі – другої дідової дружини), як свого соратника в діяльності Просвіти – культурної української організації у Польщі у міжвоєнний період.

– Ви поки напишіть Антону, а я до тата піду, – з цими словами вона підійшла до креденця, майже до верху наповненого листами та якимось іншими паперами, і витягла з верхньої шухляди два листки сіруватого паперу. – Чорнило та ручку діставайте самі.

Вона показала мені рукою на верхню кришку, де біліла фаянсовим боком непроливайка. По тому натягнула на шиті валянки чорні кальози і, накинувши на плечі товсту вовняну хустку, вийшла до сіней. В моїй голові майнула нотка переживання, що родичка мені не повірила і побігла за допомогою, але цю думку я відразу відкинув. Ніколи розумна жінка (а, судячи з усього я мав справу саме з розумною жінкою) не залишить своїх дітей, посапування та бормотання яких я чув через привіткриті двері світлиці, напризволяще на небезпечного чужака. А якщо б їй потрібна була допомога, значить, саме таким вона б мене вважала.

Шкрябати папір сторічною чорнильною ручкою я не став. Добре, що у чисельних кишнях мого камуфляжа знайшлася і кулькова ручка і столярський олівець. Я вибрав ручку, нехай якість письма теж свідчить, що до моїх слів слід поставитися серйозно. «Шановний пане Антін! Пані Катирини Вам роповість про обставини мого дивного появилення в її домі. Єдине, що я Вас прошу з усією серйозністю поставитися до моїх слів. Ввечері 14 жовтня під час вистави в Народному домі на учасників та глядачів нападе банда поляків із Чернилева Мазовецького. Під час бійки одному з артистів виб'ють око. Прошу Вас врахувати цю інформацію для посилення охорони цього дійства. Я не знаю, з якою місією пан Бог направив мене сюди. Я не ангел і не посланець Божий, і не претендую

ніяким чином на цю роль, але погодьтеся зі мною: ніщо на світі не відбувається без Його відома. А значить Йому потрібно було відкрити для мене цей шлях. Зранку я збираюся відправитися до Львова. Головні події найближчих місяців розвиватимуться саме там, і я постараюся направити їх у більш сприятливе для нашого народу русло. Проте час непевний, і в дорозі зі мною може трапитися різне, від випадковостей ніхто не застрахований. Тому я хочу поділитися з Вами інформацією, якою володію. А вже Ваша справа, як Ви її використаєте. Першого листопада в Львові та у інших містах Галичини усуси візьмуть владу в свої руки і проголосять створення Західноукраїнської держави. Поляки, які чекають приїзду Ліквідаційної комісії з надією на мирну передачу наших земель Польщі, будуть захоплені цією подією зненацька, але вже під вечір піднімуть повстання та наступного дня відіб'ють у нас вокзал, товарну станцію, склади зброї та продовольства. Це дасть їм можливість озброїти три тисячі своїх бойовиків. У західній та південно-західній частинах міста вони розвернуть свої мобілізаційні пункти. Проте, якщо у Львові при більш швидких і рішучих діях з нашого боку, а також, якщо відразу відмовитися від розміщення у цьому місті державних установ і відволікання значної частини військових підрозділів на їх охорону, ситуацію можна переломити на нашу користь, то ситуація з Перемишлем стане справжньою катастрофою. Хоча 3-го листопада озброєним селянам із наближених сіл вдасться розігнати польську міліцію і заарештувати генерала Пухальського та більше ніж сотню офіцерів та легіонерів, нам не вдасться достатньо посилити свої позиції, і, найголовніше, підірвати залізничний міст. Десятого листопада до міста підійдуть дві тисячі польського регулярного війська і при підтримці бронепοїзда, бронемашин та перевазі в артилерії вони виб'ють наступного дня українські частини з міста. Звідси поляки зможуть організувати допомогу блокованим львівським повстанцям і це стане початком кінця ЗУНР. Без допомоги з корінної Польщі повстання у Львові приречене на поразку. Крім того, на складах австрійської армії знаходилася значна кількість амуніції та спорядження, яких нам так не вистачатиме. Втримавши Перемишль та локалізувавши львівське повстання, можна буде втримати польський фронт на лінії Керзона – офіційно визнаній лінії етнічного розмежування в

Галичині і таким чином добитися офіційного визнання як сусідніми країнами, так і країнами Антанти, що сильно охолодить воєвничий запал Польщі. В моїй історії ми майже пів року намагалися повернути собі втрачену столицю і на всіх переговорах при посередництві Антанти остання завжди приймала польський бік. Наші успіхи могли б змусити більше враховувати інтереси русинської держави. Звичайно, це зовсім не означає, що далі все піде відмінно. Під час війни усіх з усіма може статися всяке. Але кожен день, кожен тиждень та місяць нашої держави будуть її зміцнювати. Ми – маленький народ і нам потрібно шукати друзів та союзників. І не тільки на Великій Україні. Потрібно спробувати налагодити відносини з Чехословаччиною, Литвою і, можливо, з Білоруссю. Відносини з Наддніпрянською Україною – це окреме питання. На мою думку, в інтересах нашого краю на початковому етапі не афішувати плани майбутнього об'єднання з наддніпрянцями. Якщо моє втручання ніяк не вплине на хід подій, і Скоропадському, Винниченку та Петлюрі не вдасться домовитися про спільні дії заради спасіння України, нам доведеться, передусім, турбуватися врятувати Галичину, а вже потім, при можливості, допомогти Києву. Хоча міцно тримаюча свої кордони ЗУНР, як надійний тил, вже стане великою допомогою наддніпрянцям. Я вірю, що у нас все вийде! З нами Бог! Слава Україні!» Не встиг я дописати останні слова, як двері знову відчинилися і з'явилася задоволена пані Катирина.

– Ось. – простягнула мені складений вдвоє листок цупкого паперу. – Від нині Ви наш вчитель, що направляєтсь до Львова до митрополита з проханням від громади про допомогу у відкритті в селі початкової русинської школи. Заледве вдалося вговорити Діда...

Я посміхнувся. У нас в родині до сих пір до усіх зверталися так, як ставав їхній статус по відношенню до наймолодшого члена. Було прикольо чути, як після народження моєї дочки до жінчиної сестри-семикласниці всі на повному серйозі почали звертатися Цьотка.

– Правду розказати про Вас я не наважилася. Він все одно б мені не повірив. Я сама дивуюся, як мені вдалося не прийняти Вас за збуя, що

казочками пробує втертися мені в довіру. Мені ніби Матір Божа прошепотіла на вухо, що Ви свій і Вас не потрібно боятися. Батько подумав, що папір потрібен моєму знайомому дезертиру. Їх зараз багато намагається якнайшвидше повернутися додому. Ця війна вже всім набридла.

Віддавши мені мандат, жінка стягнула хустку з плечей та опустилася на лавку. Винувато посміхнувшись, вона запитала:

– Можна подивитися?

– Так-так, звичайно.

– Це мій син?

Вона показала мені фото дідуся у вишиванці. Йому на цій пожовклій старій світлині було років двадцять п'ять. Худорляве обличчя та вуха трохи торчком. Для мене ця знімка була трохи карикатурною. Я пам'ятаю діда уже літньою людиною, повнуватого, я б навіть сказав, монументального, чимось схожого на старого грузина у фільмі «Батько солдата». В очах жінки майнула гордість.

– Так, це мій дід. Мене назвали на його честь.

– Значить, Ви теж Логінський Євген?

– Ні, я Романюк.

– Це з яких таких Романюків? У нашому селі я таких не пригадую...

– Мій дід по батькові з Чернилева Польського, а бабця Олександра з Котів...

– Так, але в тому Чернилеві всі поляки. Він католик?

– Не всі. Наша родина була єдиною греко-католицькою. Після другої світової війни поляків усіх виселять, а на їхнє місце привезуть лемків.

– Як це виселять? Їх же цілі села? А земля? І що Україна стане настільки могутньою, що зможе виселити цілий народ?

– Ні, це червона Росія приріже до України, своєї напівколонії, і Галичину, і Буковину, і Підкарпатську Русь... Та ми заплатимо за це

прирощення земель величезну ціну в десятки мільонів життів, живих і не народжених...

Я замовк. Мені хотілося багато що розказати моїй добрій прабабці, але розказувати про її життя та життя її дітей та онуків у майбутньому, яке я зібрався міняти, не було змісту, а викладати своє бачення необхідних змін потрібно не їй, а іншим людям. Людям, чия діяльність чи бездіяльність може на це майбутнє вплинути. Тому я почав збиратися.

– Візьміть хоча б кожуха та шапку... – Жінка кинулася в іншу кімнату. – Іванові я інший справлю, лише б живим повернувся, а Вам потрібніше... Гроші у Вас є?

– Я взяв із собою трохи старих срібних монет, правда, вони в основному іспанські...

– Нічого. Зараз такий валілон, що можна будь-які зустріти. Та срібло є сріблом. Але все-таки краще частину обміняйте на паперові крони. В Тарнополі коло вокзалу є крамниця Шмуля. Запитайте господаря, скажете, що від мене. Ми йому молоко через день носимо. Цей жид хоч сильно не обдурить, проте всі одразу не міняйте, може, у Львові дадуть дорожче. Паперові гроші швидко знецінюються...

– Дякую Вам за усе! – я вже направився було до дверей, але вчасно відчув, що треба зупинитися. Катиринна підійшла до мене і, тричі поцілувавши, перехрестила...

– Це Вам велика подяка... За те, що Іван живим повернеться, за сина і за те, що тепер точно знаю, що не перерветься наш рід, що пройде крізь усі життєві буревії. Щастя Вам! – благословила.

На вулиці падав сніг. Великі клапті опускалися на землю з неба. «От і добре. Сніг вималює все у цнотливий білий колір і на ньому, як на порожньому листку паперу, можна буде написати нову історію мого світу. Історію, в котрій не буде гіркоти втрати Львова, фарисейства Бартеlemi, розчарування Петлюрою та відчайдушної Чортківської офензиви»...

Попереду вісім кілометрів шляху до залізничного двірця. «Дві години пішки, – подумав я. – Буде час обдумати мої подальші дії. Адже, врятувати, або хоча б відтягнути на кілька місяців поразку ЗУНР – це моє завдання-мінімум. А максимум – не допустити, щоб каток світової війни знову пройшов по нашій землі туди й назад. Не знаю, що в мене вийде, але я знаю точно: попереджений – значить озброєний. Ось я й повинен попередити цих людей! Роби, що належить, і буде, що буде!»

19-го червня 2030-го року. Провінція Альмерія, Іспанське королівство.

Спочатку дорога зробила петлю та далі рамблею (la rambla – іспан. – яр, сухе річище, яким стікає дощова вода з гір під час злив) змією звивалася лише стежка, точніше, низький тунель в очереті, в якому Матвієві інколи доводилося фактично переповзати, тягнучи за собою велосипед. Це дуже насторожувало, та хлопчина не втрачав надії, що ось-ось очерет розступиться та з'явиться приморська рівнина Campo de Dalias та дорога між теплищами до дідового дому. Та з кожним десятком кроків ця надія ставала примарнішою і нарешті очерет таки розступився та на протилежному боці порослої деревами прогалини Матвій побачив... стіну. Це була гребля висотою до 5-ти метрів. Такі перешколи бурхливим потокам тут роблять ще з часів арабського Аль-Андалузу. І хлопець упізнав це місце...

Гребля

Торік він із Діди вже був тут. Тоді дідусь влаштував йому піший похід трьома акведуками. Подейкували, що їх побудували ще римляни, хоча у це мало вірилося. Занадто добре вони були збережені. Та й в цих краях римляни більше цікавилися копалинами і заготівлею солоної риби, а от араби були справжніми майстрами у зрошуванні сільськогосподарських угідь.

Акведук «20 очей»

Прийшли вони з дідусем сюди з протилежного боку і дорога там була досить важкою. Фактично, зараз Матвієві треба було десь із кілометр дертися по козячій стежці над проваллям, яка то стрімко спускалася вниз, то підскаувала різко вверх, а потім, скориставшись акведуком, як містком, зо три кілометри йти по асекільї – кам'яному каналу-кориту, в якому колись текла в долини вода з гірських джерел. Місцями вона була приліплена до скель, як лавстівчине гніздо, і годі було думати, щоб пронести там велосипед.

До сутінок залишалося приблизно півтори-дві години. Ніч у горах настає стрімко, і нема гіршого, ніж залишитися в горах вночі ще й самому. В кращому випадку, він міг до темноти добратися до хутора Лас Кантінас, де жили пастухи, з якими в хлопця відносини не склалися. Одного разу їм видалося підозрілим лазання незнайомого підлітка горами навколо хутора. Тому хтось із стариків зателефонував у поліцію. Патруль у смішних шапках-попільницях перестрів Матвія вже дорогою додому, але синій з

жовтими зірками паспорт Міжмор'я та ствердна відповідь на запитання, чи не родич він дону Еухенію, заспокоїли жандармів, тому вони лише побажали щасливої дороги та вибачились за відлюдкуватих жителів цього «загубленого світу». Діда тут, у Пон'єнте, добре знали й поважали, але просити у вівчарів допомоги після того інциденту хлопцеві ніяк не хотілося. Тому покинути велосипед біля дамби та йти далі пішки не було для юнака виходом. Довелося повертатися назад тією ж дорогою, якою приїхав, та де в селі вибрав не той шлях. І найгіршим був затяжний серпантин із перевалу до рамбли...

Це були останні шкільні канікули сімнадцятирічного хлопця в дідуся в Іспанії. Через рік він закінчує гімназію та буде вступати в університет. Мабуть, таки в Острозьку академію – найпрестижніший виш континентальної Європи. Навчання там на пешому курсі велося латиною, але щорічні канікули в Іспанії допомогли дитині від маленького белькотати іспанською з дітьми на вулиці і це дуже допомогло потім у

вивченні класичної мови. За багато років до його народження дідусь раптом продав контрольний пакет акцій своєї фірми державі та переїхав, як він любив жартувати на «другий берег Африки». Подейкували, через якусь там гучну сварку з королем Рутенії. Тут дідусь купив величезний шмат солончакової рівнини між горами Гадору та морським побережжям і почав перетворювати дно колишнього моря в теплиці. Звичайно, після закінчення семестрів він навідуватиметься до діда, та ці приїзди будуть вже набагато коротшими за теперішні на все літо. Крім того, наступного року йому виповниться вісімнадцять, і вже можна буде брати дідову «Волинь» – двомостовий всюдихід. Проте одна справа їхати горами автомобілем та зовсім інша – на ровері. Місцеві дороги, в основному, без асфальтового покриття та відбійників і за баранкою доводиться добре концентруватися, а не крутити головою, любуючись краєвидами, а тим більше фотографувати.

Коли Матвій нарешті виповз на перевал, а потім докрутив педалі до Фелікса, маленького села на висоті вісімсот метрів над рівнем моря, майже наступила ніч. У сутінках він побачив злочасний поворот, де помилився напрямком. Тут дорога різко брала догори, і саме тому він подумав, що це не той короткий та екстремальний шлях рамблею Кан'юело, про який розповіли його місцеві друзі. Та тут вже був зв'язок і юнак зателефонував дідусеві, повідомивши, що приблизно через сорок хвилин буде вдома. Старий лише щось невдоволено пробурчав із труби радіотелефону, але відчувалося, що дуже зрадів...

Котитися вниз було повним задоволенням. Матвій лише трохи пригальмовував на неосвітлених дорогах, бо слабенького світла від велосипедного динама було малувато і можна було з ходу налетіти на яму чи камінь. Та все обійшлося і незабаром за поворотом він побачив вогонь маяка та освітлені стіни фортеці Санта-Ани. Колись на цьому місці лежала лише купа каміння, яку місцеві жителі потихеньку розтягували як дармовий будматеріал для своїх будівель. Дід знайшов десь в архівах старі плани та описи замку і, отримавши за невеликого хабаря дозвіл алькальда, відновив її. Тепер половину приміщень він використовував як житло, а в іншій зробив краєзнавчий музей, що постійно поповнювався експонатами.

Хто тільки не жив на цих землях. У сорока кілометрах на схід француз розкопав давні руїни культури Лос Мільярес, яка чимось схожа на наших трипільців, потім сюди почали припливати за оловом фінікійці, греки, карфагеняни. Після пунічних війн іберійський півострів захопили римляни. Тут між Рокетасом та Агуадутьсе вони заклали свій порт Туран'яна звідки відправляли до Рима кораблі, навантажені металами і солоною рибою. Із занепадом Римської імперії почастишали набіги вандалів та вестготів, а потім з-за моря переправилися маври. Саме вони заснували місто й порт аль-Марі'я (Альмерія) в центрі альмерійської затоки. Рокетас розміщений на її західній стороні, а на східній розташований мис Кабо де Гата (мис Кішки).

Два наступних дні Матвій катався лише понад морем до курорту Агуадутьсе та соляних полів на Пунта Ентіна. Років двадцять тому в зв'язку з розвитком промислових холодильників попит на сіль, як консервант, знизився і англійська соляна фірма збанкрутувала. Тепер тут було царство водоплавних птахів і найбільше Матвієві подобалися граційні рожеві фламінго. До речі, іспанською фламінго – фламенко, від назви цього птаха й пішла назва славнозвісного танцю.

У п'ятницю юнак знову зібрався на довгу велолопрогулянку на Кабо де Гата. Туди було кілометрів п'ятдесят, тому, щоб не витратити часу й сили на їзду до Альмерії та такими ж соляними полями за провінційним центром, він вирішив скористатися автобусами. Старенькі дизельні «Ірізари» в будні ходили рідко, а у вихідні інтервали були ще довші. Але, якщо виїхати о 9.10 ранку з Рокетаса, на автостанції можна було встигнути пересісти на інший автобус, що виходив о десятій на Сан-Хосе. Тоді в Матвія було достатньо часу, щоб на ровері з заїздом на найкращі пляжі природнього парку добратися до Сан- Мігеля – кінцевої зупинки іншого автобусного маршруту на Альмерію.

Високий пляжний сезон ще не наступив, тому подорожуючих із валізами було мало і хлопець без проблем розмістив свій «бісі» (велосипед) у багажному відділенні, як першого, так і другого автобуса. За Альмерією вони пересікли через недавно збудований міст сухе річище

Андараксу. Ця річка наповнювалася струмками з гір С'єрра Невади, де до липня лежали сніги. Але ця вода вже давно не потрапляла в море, бо дорогою селяни розбирали її для поливу грядок і цитрусових садів. Тому річка нагадувала про себе лише після нечастих, але потужних злив. Потім проминули роздоріжжя на відоме завдяки поету Лорці та його поемі «Криваве весілля» Кортіхо де Лос Фрайлес, і нарешті добралися до невеликого рибальського поселення. Недавно тут почали будувати туристичні апартаменти для літнього відпочинку, але обмежена довжина кілометрового пляжу й природоохоронний статус ускладнювали отримання ліцензій на будівництво, тому їх було небагато і, виконані в стилі андалузьких білених вапном будинків, вони не псували вид.

Асфальтована дорога на невисокому перевалі закінчилася, і перед хлопцем постала вигоріла на червневому сонці руда рівнина. Лише зліва за старим вітряним млином виділялася зелена стрічка кущів і дерев.

Під'їхавши ближче, юнак зрозумів, що це відомий серед альмерійців агавовий ліс. Хтось колись завіз із Мексики ці пустинні рослини заради сільськогосподарського експерименту. Можливо, для виробництва текіли, проте для її виготовлення використовують голубу, а не жовту агаву. А може, просто для озеленення. Експеримент економічно не вдався, та рослини прижилися і разом із кущами перекотиполя досить добре видозмінили тутешні руді пейзажі.

Скотившись стежкою до моря, Матвій із задоволенням скупався в його кришталевій воді. Це був Генуезький пляж – один із найкращих у парку Кабо де Гата-Ніхар. Пляж мав приблизно півтора-два кілометри довжини. Пісок біля лінії прибою був добре втрамбований, і хлопець проїхав її на ровері. А от наприкінці пляжу, коли вже було потрібно повернути направо до дороги, почалися справжні піщані дюни, й велосипед довелося практично тягнути на собі, бо сухий і глибокий пісок чинив опір вузьким колесам. Далі почалася така-сяка дорога між зораними полями і нею Матвій виїхав на основну ґрунтовку. Було спекотно і юнак, проїхавши кілька кілометрів, знову звернув стежкою до пляжу Монсуль. Зліва була знаменита величезна дюна, але вилазити на неї в таку спеку не хотілося. Та й переднє колесо відчутно спустило. Тому Матвій спочатку заклеїв камеру латкою, а тоді поліз у воду біля одинокої скелі посеред пляжу. На дорогах серед дрібного щебню часто траплялися сухі колючки з кущів, тому в наплічнику юнак мав дві камери, ремкомплект й помпу.

У кінці долини дорога була перекрита шлагбаумом і різко пішла вгору. Тут хлопцеві доводилося часто зупинятися, щоб робити світлини, бо позаду відкривалися чудові краєвиди. Насичений колір моря був неймовірним...

На вершині гори Вела Бланка гордо стояла старовинна башня. Ланцюг цих сторожових споруд збудували ще маври. На них розміщувалася сторожа, яка мала подавати сигнали вогнем уночі або димом вдень, як тільки з'являлися на галерах страшні берберійські пірати. Ця напасть століттями тероризувала побережжя, тому влада спочатку мусульманська, а потім католицьких королів будувала сторожові вежі й фортеці та утримувала в них військові гарнізони. Саме ця вежа була відбудована в сімнадцятому столітті, після того, як її попередницю вщент зруйнували пірати.

На дорозі знову з'явився асфальт, і Матвієві довелося пригальмовувати, спускаючись донизу. Благополучно подолавши більш

ніж кілометровий спуск, хлопець уже очікував швидке завершення своєї велоподорожі, але з'ясувалося, що його справжні пригоди тільки почалися. Навпроти стежки до скали Дедо (Палець) доля вирішила показати йому прямий палець – і саме середній. Із легким хлопком моментально здулася камера заднього колеса. Швиденько помінявши та наpomпавши запасну, юнак ринувся далі. Часу до автобуса вже майже не було. Буквально через сто метрів те саме сталося і з запасною камерою, яку він заклеїв на пляжі Монсуль. Ця теж вибухнула і не підлягала ремонту. До автобуса залишалося хвилин десять, та, піднявшись на ободі на останній невисокий перевал перед Сан-Мігелем, точніше, його кутком, що називався Фабрікілья, юнак на кінцевій зупинці вже нічого не побачив. Напевно, водій не став очікувати до останньої хвилини та поїхав трохи швидше. Або ж автобус просто не приїхав. Все-таки пунктуальністю і дисципліною іспанці ніколи не вирізнялися...

Проїхавши повз терикону рожевуватої морської солі, Матвій побачив кілька брудно-біленьких будиночків і відкриті двері бару. Іспанці майже не ходять один до одного в гості, а весь свій вільний час проводять у барах. Тут можна почитати свіжі газети, поспілкуватися з сусідами та з господарем, а під час футбольних матчів сюди набиваються практично всі жителі навколiшніх кварталів. Голосно привітавшись з кількома відвідувачами, юнак запитав в офіціантки, яка саме витирала столик біля дверей, чи нема тут десь поблизу веломайстерні, чи хоча б ферратерії – господарського магазину. Проте довідався, що тут окрім цього бару нічого немає. Навіть продукти сюди щодня привозить автолавка. Найближчий господарський магазин був у центрі містечка, та їхати туди, за її словами, було приблизно п'ять кілометрів. Робити було нічого, довелося крутити педалі на спущеному колесі. Єдине, в чому йому пощастило, дорога була рівна та асфальт без вибоїн...

За дві камери в склепі довелося викласти півтори тисячі песет, але гума на них була товста та виглядали вони досить якісними, не те що китайський ширнепотріб. Двадцять кілометрів до Альмерії юнак подолав уже без пригод. Робити гак до автостанції йому ніяк не захотілося, тому він рушив далі понад морем до рибного порту. Тут була остання зупинка

автобусів. Було вже темно, тому Матвій не чекав на рокетаський автобус, а сів у перший у цьому напрямку. Цей йшов до Адри через Парадор, а звідти додому залишалося кілометрів п'ять і половина дороги йшла вниз. Тому вже біля дев'ятої вечора юнак був вдома. Діда ще не було, по п'ятницях він зі своїми бригадирами зазвичай зависали в барі Кортіхо де Марін, обговорюючи попередній робочий тиждень та складаючи плани на наступний. Тому навіть не було кому розказати про дивні пригоди з камерами. Чесно кажучи, він ні тоді, ні потім не зрозумів, чому так сталося. Чортівня якась...

Цього року свято Івана Купала припадало на неділю, і Матвій міг нарешті суботнього вечора зібрати всю свою місцеву зграю. Він прилетів у понеділок і вже встиг побачитися з деякими друзям із району порту, з якими з дитинства проводив по два-три місці на рік, але тепер був час і бажання потусити наповну. Сан-Хуан у Рокетасі святкували на пляжі. Кожна родина, а родини тут великі – дідусі з бабусями, а часом і їхні брати та сестри зі своїми відгалуженнями генеалогічного дерева, їхні діти, онуки, а часто вже й правнуки збиралися за одним великим імпровізованим столом. Женилися тут зазвичай рано, мода більш розвинених країн робити спочатку кар'єру, а потім заводити дітей сюди ще не дійшла. Та й католицька церква й консервативне суспільство досить негативно ставилися до «життя на віру»...

Біля кожного стола горіла одна або й дві спеціальні великі шашличниці і дим стояв коромислом. В Іспанії є культ їжі. Під час та після громадянської війни більшість населення харчувалася вкрай погано. Тому найстарше покоління, народжене в ті часи, дуже низьке на зріст через одноманітне й недостатнє споживання потрібних для росту організму речовин. Після смерті диктатора Франко життя простих людей трохи покращилося, але ще й досі після якоїсь подорожі знайомі запитують не те, що ви там бачили, а: «¿Como se come por ahí?» (Як там їдять?), а бутерброди закривають хлібом з обох боків. Бо часто бувало таке, що цей хліб був лише потертий цедрою апельсина й политий олією, щоб виглядало, що там є чорісо (домашня ковбаса з оранжевим відтінком)...

Двадцятирічний Хосе хоча вже був одружений першим прийшов до Кастійо (Замку) та допоміг Матвієві винести пакунки з їжею. А їх було досить. Дід виділив онукові пів поросяти, що йому привіз якийсь приятель з гір. Там виводки майже диких свиней Pata Negra (Чорна нога) живуть пів року на вільному випасі на траві та жолудях, а потім частину свиней вибраковуюють, а частину починають посилено годувати на забій для сала та хамонів. Дід заздалегідь віддав такого шістдесятикілограмового підсвинка масареві Мігелю і Матвій лише набрав із величезного хододильника на замковій кухні «свою» половину чулетів, бекону та чорісо.

Поки Лолі, молода дружина, протираля й розставляла тарілки та прибори, Хосе із захопленням розказував про свою роботу з Матвійовим дідом. Хлопець ріс сиротою з бабусею. Батько-рибалка потонув у морі, коли йому було менше двох років. Молода мати продала моторну лодку,

яку під час шторму викинуло на берег затоки, та подалася в Мадрид на заробітки, пообіцявши забрати малого, коли добре влаштується. Але лише час від часу присилала бабці якісь гроші. Діти в їхньому кутку трималися зграї від підлітків до відвертих карапузів. Вони разом ловили рибу в порту, купалися, ганяли в футбол і влаштовували вечірні співи під гітару. Старші опікувалися молодшими, адже батькам було не до них. Дорослі від зорі до зорі намагалися щось заробити, щоб прогодувати великі сім'ї. Так хлопчина попав в поле зору «дона Еухеніо» і старий почав ним особисто опікуватися. Закінивши ЕСО, обов'язкову восьмирічну освіту Хосе пішов працювати в одну з дідових бригад, що будували теплиці й недавно став бригадиром.

Нарешті їхнє місце знайшла зграйка друзів і почалися обійми та похлопування по спинах. Молодь була невимовно рада знову зустрітися разом, адже в більшості бестурботне дитинство вже закінчилося, а тут була така класна нагода повернутися знову туди, але вже з бокалом вина... Через півгодини почулися звуки налаштування музичних інструментів на сцені неподалік від них, і народ пришвидшив поглинання м'яса зі свіжим хлібом, щоб іти танцювати. Матвій не любив танго та пасадоблів, які зазвичай звучали на фієстах, бо вони йому нагадували бравурні військові марші. Тому він не спішив до гурту, а залишився біля шашличниці, щоб досмажити м'ясо й ковбаски. І вже закінчував, коли зазвучало «Ya poruedo mas...» У цій пісні не було традиційної для фламенко скарги на життя та важку долю, а виклик їй. Це було так незвично, що Матвій підійшов ближче до сцени і у миготливому світлі намагався розгледіти солістку. Вона була висока та досить широка в плечах. Враз згадалася сусідка з Тернополя, що займалася греблею, але, почавши дівочитися, розвинула в себе комплекс, що в неї чоловіча фігура. Та в співачки всього було забагато, але одночасно все це також було в гармонії. І величезні чорні мигдалини циганських очей, і густі брови, і чорне, як вороняче крило, хвилясте волосся і навіть завеликий вірменський ніс...

Ця пісня була останньою, і всі танцюристи швиденько розійшлися до своїх столів роздягатися. Адже опівночі відкривався купальний сезон і за традицією ще язичницьких предків треба було якщо не скупатися, то хоча

б помитися цілющою, як вважалося, цієї ночі морською водою. На пляжі горіло величезне багаття і можливості простудитися не було. Хоча вода насправді була прохолодною. В цьому й полягає феномен південного берега Іспанії. Вода тут прогрівається набагато менше, ніж на східному узбережжі, бо з Атлантики через Гібралтар заходять холодні океанські течії. Тому тут і не так спекотно, тим більше, що повітря сухе і тому спека не так дошкуляє.

Вийшло так, що музиканти теж побігли купатися, і в морі вони зі співачкою опинилися недалеко одне від одного. Тут вже ніхто особливо не розбирався, де свій, а де чужий. Усі занурювалися, стрибали й бризкалися, як діти. Поряд із ними якусь дівчину два хлопці, жартуючи, силоміць тягли на глибину. Матвій відскочив у них з дороги, щоб не заважати і раптом зіштовхнувся з музиканткою. Він інстинктивно зловив її, щоб та не впала і відчув, як їх легенько струсануло, ніби струмом. Прямо перед його обличчям були розчахнуті у подиві величезні очі, і він не знайшов нічого кращого, як просто сказати: «Hola» (Привіт). Дівчина зніяковіла й засміялася, але відповіла: «Hola».

– Як тебе звати?

– Нія.

– А мене Матвій.

– Ти іноземець?

– Так, я з Рутенії.

– Ти приїхав до дона Еухеніо?

– Ти знаєш мого діда?

– Його тут на Поньенте всі знають...

Отак короткими фразами вони й розмовляли. Підійшли спочатку музиканти, а потім і Матвійові друзі, але вони обидвоє відповідали щось не до ладу. Для них двох світ навколо перестав існувати. Отак, тримаючись за руки, вони б і простояли, мабуть, до ранку, але крижана за іспанськими мірках вода вигнала їх до багаття. Трохи зігрівшись, вони підійшли разом спочатку до музикантів, де Нія одягнулася вже в звичайний свій одяг, а потім – до Матвієвого столу. Хосе, бачачи неадекватність друга, пообіцяв йому все зібрати й віднести до себе додому. А молоді, причмелені раптовим коханням, пішли бродити набережною...

Нія зі своєю великою сім'єю жила в баріаді Лас Лосас. Це було невелике поселення практично з однієї вулиці на пів дороги між власне Рокетасом та Агуадутьсе, що складалося з низьких будинків у переміжку з відвертими чаболами (хибарами). Тут жили виключно цигани, й дівчина попросила хлопця не проводити її до самого дому. Вже світало і вони домовилися зустрітися на цьому ж місці на заході сонця. Та перед вечором у ворота замку загримав чорнявий підліток, що назвався Маноліном. Це був молодший брат Нії. Він розповів, що сьогодні у них був великий скандал. Батьки накинулися на дівчину, що вона зганьбила себе та їх усіх, залишившись із незнайомим хлопцем на всю ніч. Вони з'ясували, що це був онук дона Еухеніо і вже послали гінців до дружніх сімей округи, щоб юрбою йти до замку. А наразі дівчину закрили під замок і два старші брати неусипно стережуть її. Справа не стільки в честі, як в економіці сім'ї. За останній рік їхня музична банда (в іспанській мові це слово має більш широке значення, ніж в українській) стала досить популярною і крім просто виступів на запрошення, як учора, вони почали успішно продавати свої касети на ярмарках і на заправках. І тепер боялися, що Матвій забере їхню дочку та сестру в свою холодну країну назавжди і їхній заробіток накриється мідним тазом.

Матвій хотів їхати до батьків дівчини, проте брат його відговорив. Сказав, що Нія категорично заборонила йому робити це, бо, по-перше, це

небезпечно для самого хлопця, а, по-друге, лише загострить конфлікт. Найкращим виходом буде, коли його дід спробує домовитися зі старим Хоакіном – патріархом їхнього клану. Найбільше хлопець потерпав за дівчину. Зненацьке почуття затьмарило йому голову, і він забув, де він є. Іспанія, що за століття Реконквісти поборолася мусульманського дракона, сама ним стала. Старі традиції тут відмирили дуже повільно й дівчина досі могла піти до бару лише з батьками чи братом. А тим більше циганська дівчина. Вчора їм випадково вдалося зникнути на погано освітленій набережній і брати, закінчивши збирати та вантажити в буса свою апаратуру, кинулися її шукати, але не знайшли.

– Я не буду тобі повторювати прописні істини про відповідальність за тих, кого ми приручили. В дитинстві ти читав правильні книжки і тепер наступив твій перший іспит, – дід говорив не голосно, та його слова віддунювали від кам'яних стін замкової їдальні.

Це був міцної статури чолов'яга під сімдесят років, але відсутність сивого волосся в короткому їжаку робила його молодшим. Сивина була лише двома світлими плямами на підборідді в шкіперській бороді. Стрижка та одяг кольору хакі з безліччю кишень робили його схожим на відставного військового.

– Ти не зробив нічого поганого, але часом обставини сталять питання руба, незалежно від наших бажань. Можна подумати, що ваша зустріч була занадто короткою, щоб докорінно міняти ваше життя. Але я знаю, що часом коротка мить міняє напрямок історії людства, не те що життя двох юних лобуряк, – дід усміхнувся.

Він все життя любив історію, особливо її «позашлюбну дитину» – ухонію або альтернативну історію і як усі сильні люди часом сам із себе за це кепкував.

– Я не буду зараз їхати в Лас Ломас, а займуся ліпше маринуванням м'яса.

Спеції та маринади були улюбленою дідовою родзинкою і так смачно приготувати м'ясо в духовці чи в каміні не вмів тут ніхто.

– Треба ж чимось пригостити гостей. На весь табір, звичайно, не вистарчить, але старійшини будуть набагато поступливіши після доброго шматка м'яса й келиха старого вина. – «Дон Еухенію» знову посміхнувся і його бородате обличчя стало схоже на Санта-Клауса. Саме на махабунду Санту з американських коміксів, а не нашого строгого, але справедливого Святого Миколая.

– А тим часом ти з Хосе та оцим нашим пластуном, – дід кивнув у бік Маноліна, який з шаленим азартом розстріював якихось монстрів з приставки на екрані телевізора. Матвій, щоб малий не скучав, показав, як нею користуватися і хлопчина одразу ж з головою поринув у гру. – Об'їдете нашим бусом Лас Ломас полями й спробуєте забрати Нію з дому. Не думаю, що її візьмуть сюди і навряд чи залишать вдома багато охорони. Щоб нікого не покалічити, візьмете балончики з сонним газом. Хосе тебе

проінструктує дорогою. А зараз іди матері зателефонуй. Ще тільки не вистарчало, щоб ти пропустив недільний дзвінок...

Усе вийшло, як передбачив дідусь. Коли галаслива юрба циганів відійшла вже десь на кілометр від Лас Лосаса, Манолін сховався у розвідку і доповів, що Нія сидить у кладовці без вікон, на дверях величезний замок, якийсь десь вкрали, щоб здати на брухт, а під дверима куняє та час від часу підпалює собі люльку древня бабця. Хосе згадав про почату пляшку рому і після того, як бабці порскнули з-за рогу снодійним газом, влили до рота трохи рому і залишили пляшку поряд. Ключ від замка висів на шнурівці в на зморшкуватій коричневій шиї бабці. Куди його Хосе й повернув після того, як відімкнув поржавілий замок.

– Нія, це ми, не бійся... – Матвій посвітив ліхтариком поверх голови дівчини, щоб не засліпити.

– Вибач, що... – Хопцеві не дали договорити. З кутка комірчини кішкою майнула чорна тінь і повисла в нього на шиї.

– Коханий, я вже думала, що ти ніколи не прийдеш, а мої родичі мене пошмагують... – дівчина схлипнула.

– Забери мене звідси. Мені ніколи не подобалося таке життя, а тепер враз все остогидло...

– Добре. Досить розмов. Ще наговоритесь. – втрутився Хосе. – Пішли до буса, а ти, малий, наздоганяй своїх і зроби вигляд, що нікуди не відлучався. В крайньому разі скажеш, що сидів у кущах, бо живіт скрутило...

Вже з буса Хосе зв'язався радіотелефоном із jefe (шефом). Дід з кількома своїми бригадирами був на крайній від порту башні й чекав, коли галаслива юрба подолає останні двісті метрів. Тому він коротко розпорядився їхати в Малагу, щоб загубитися у великому місті.

29-го червня 2030-го року. Місто Малага, Іспанське королівство

Полковник Лівшиць – резидент радянської розвідки в Іспанії – глибоко задумався. Він уже кілька тижнів, як перебрався з посольства в Мадриді на конспіративну квартиру в Малазі, щоб на місці вивчити обстановку та знайти підходи до цього загадкового «дона Еухеніо». Після смерті каудильйо Франко Іспанію формально очолив король Хуан Карлос, але йому надзвичайно важко вдавалося втримувати країну на межі Другої громадянської війни. Амністовані ліві, які масово повернулися в країну, прагнули реваншу за поразку в 30-х роках, а трохи перефарбовані послідовники партії диктатора іменем короля в лютому 1980-го навіть намагалися зробити державний переворот – захопили парламент у Мадриді та вивели танки на вулиці Валенсії. Та, кажуть, його величність злякався відповідальності й після кількогодінного мовчання виступив із осудом заколотників.

Путчисти в парламенті

Тут ще додалися страйки та маніфестації каталонців і терор сепаратистського руху басків ЕТА. Тому перші чверть століття інвестиції в

країну ніяк не йшли. Правда, ще за часів Франко молоді міністри нової генерації, що не несли на собі відбиток ненависті та жорстокостей громадянської війни, почали розвивати туризм. А для цього потрібно було колонізувати все побережжя, а не лише традиційну Каталонію та Валенсію. Тому вони під патронатом церкви роздавали селянам із гірських районів наділи землі та, найголовніше, почали централізоване зрошування там, де це було необхідно. Найкращі землі традиційно були у володінні аристократів, і в народі ходила легенда, що землями роду графів Альба можна було пройти всю Іспанію з півночі на південь, не покидаючи їх володінь. Тому вся ця робота потребувала великих грошей і давала наразі малу віддачу. На життя селянам так-сяк вистарчало, але заощадити якісь кошти на розвиток було нереально.

Тому, коли на зламі тисячоліть в Альмерію приїхав дивакуватий іноземець з Міжмор'я та захотів купити занедбані безводні солончаки, де з великим скрипом йшла колонізація, місцеві чиновники та їхнє андалузьке начальство сприйняли це «на ура». Звичайно, не обійшлося і без хабарів, адже, затиснуті під час диктатури гайки трохи ослабили, і тепер країна славилася своєю корупцією. Та в бідній країні й апетити чиновників ще не дуже зросли...

Тому за три десятиліття дону Еухеніо вдалося стати місцевим олігархом і збудувати на півдні справжню імперію. Крім тепличного бізнесу в Альмерії, він започаткував вирощування полуниці в Уельві та тропічних фруктів манго та черімої на гірських схилах під Малагою.

От Лівшиць і отримав завдання з Москви спробувати «відтиснути» в цього латифундиста його маленьку, але дорогу імперію, або хоча б обложити його «революційним» податком. Для підтримки лівацьких рухів у різних країнах Москві негайно були потрібні гроші у конвертованій валюті. Тому структури КДБ не цуралися ні шантажу, ні відвертого рекету. В розвинених країнах їм не давали особливо розвирнутися, а от на бідному півдні Європи вони мали більш вільні руки і своїми безпринципними й кривавими методами поступово відтісняли місцеву мафію. Але в цьому випадку відверто наїхати на «дона» було ризиковано.

Особливих зв'язків його з могутньою батьківщиною не простежувалося і подейкували, що в Міжмор'ї у нього виникли проблеми з владою і саме тому він несподівано подався в еміграцію. Та крім невеликої служби охорони, що в основному складалася з місцевих ветеранів Легіону, який мав свою базу у Віаторі за Альмерією та вів справжні бойові дії в Африці, в разі потреби бригадири могли швидко мобілізувати цілу армію робітників та орендаторів. Недарма майже кожен із них був мисливцем, і вони регулярно не стільки полювали, скільки тренувалися на корпоративному стрільбищі в Енвія, де вартість патронів для членів клубу була чисто символічною. Та й звичайне населення Кампо де Даліас всіляко підтримувало олігарха, бо з його приходом на ці землі всі стали жити заможніше й почуватися більш захищеними. Недаремно в 2014-му році ці люди організували так званий Майдан, коли влада раптово захотіла збільшити в два рази податок на надра, а тут це стосувалося насамперед води... Історичні будівлі Альмерії, Малаги та, навіть, Севільї довго потім відмивали від кіптяви згорілих автомобільних шин...

Тому, коли до полковника дійшла інформація про конфлікт олігарха з місцевими циганами, він кинув всі свої сили на розслідування цього моменту. Одному з агентів, що прикинувся вагабундом – волоцюгою, вдалося під'єднатися до дозової телефонної лінії та підслухати доповідь одного бригадира, звідки він зробив висновок, що онук зі своєю нареченою перебувають у якомусь великому місті. Яке ж було його здивування, коли наступного дня, прямуючи в свій улюблений ресторан на вечерю, Лівшиць побачив виступ дивної пари вуличних музикантів. Артистичній співачці з типовими циганськими рисами акомпонував високий хлопець із зеленими очима у чорній бандані. Грати на гітарі хлопець не вмів і музичний супровід був неприхованою фанерою. Музика лилася з якогось підсилювача з колонками й мотоциклетним акумулятором, закріпленого замість торби на візок на колесах, з яким так люблять ходити на закупи іспанські бабусі. Та не балованою технічними новинками вуличною публікою це приймалося «на ура» і часто чувся звук мілких срібних монет, що падали в гітарний футляр. Це був якраз той пан Випадок, що так часто зустрічається в художніх творах, але, як не дивно, трапляється й у житті. І полковник зрозумів, що удача на його боці...

Відіславши закоханих подалі з очей, дон Еухеніо розв'язав собі руки на перемовинах зі старійшинами. З'ївши пів свині та випивши бочілку вина патріархи нарешті погодилися на те, що молоді мають пройти місячний випробувальний термін, упродовж якого мають вижити у цьому непростому світі без сторонньої допомоги. За цей час вони, дотримуючись посту, повинні пересікти весь півострів з Альмерії до Сантьяго-де-Компостела, пройти дорогою Святого Якова, але не пішки, а на попутньому транспорті – електричках і автостопом, заробляючи собі на життя милостинею, як справжні пілігрими. Єдине, про що промовчав Дон Еухеніо, що на відстані їх таємно має супроводжувати Хосе на їхньому бусі з телефонною базою та радіостанцією для зв'язку. Матвієві було наказано щонайменше раз на три дні телефонувати до діда з переговорних пунктів у містах на їхньому шляху, але для екстрених випадків він мусів запам'ятати один короткий номер. Для цього потрібно було тримати

зарядженою батареєю радіотелефону. Насправді це був зв'язок з Хосе, який тримався поблизу...

Поки Лівшиць терміново збирав своїх людей музиканти зникли. Прямо з вечірньої площі вони подалися на вокзал, щоб сісти на нічний поїзд до Мадриду. Білети в спальний вагон взяли ще в обід і нарешті змогли витягнути натруджені ноги та насолодитися відпочинком у шестимісному купе.

Подорож проходила без особливих пригод. Матвій використав випадок, щоб показати Нії її країну. Щороку дідусь під час канікул обов'язково влаштовував сімейні поїздки Іспанією. Часом їх супроводжували батьки хлопця, але вони чомусь Іспанію недолюбливали, максимум приїжджали на два тижні і то не щороку. Хлопцеві ж передалося дідусеве захоплення історією, і він отримував задоволення від поїздок країною.

Трамвай у Лісабоні.

Дорога Святого Якова має свої усталені маршрути, і хоча тепер рідко хто проходив цей шлях пішки, але хоча б його фінальну частину таки намагалися пройти. Та наша пара була швидше туристами, і малоді люди з Саламанки могли собі дозволити зробити гак до Лісабону. Ніяких віз та й навіть паспортів при перетині кордону не вимагали, було достатньо пред'явити ідентифікаційну картку.

Матвієві, як майбутньому спадкоємцеві своєї імперії, дідусь ще на його шістнадцятиріччя зробив іспанське громадянство. Тому жодних перепон, щоб подивитися на знаменитий палац у Сінтрі та поласувати вифліємськими корзинками у них не було.

Агенти полковника збилися з ніг, шукаючи втікачів містами Андалусії. Це тривало чотири тижні, аж поки на зворотньому шляху в Гранаді їх таки підстерегли агенти КДБ. Точніше, Лішшиць з обривків перехоплених розмов і пройденого маршруту вичислив, що Гранаді молодим аж ніяк не обійти і влаштував тут засідку. На ранок бойовики проникли у хостел, де ночувала пара, викрали їх і відвезли на віллу одного московського вельможі. Лівшиць, маючи такого козира, як заложники, хотів посилити свою позицію показною розкішшю, яку так любили керівники першої в світі диктатури пролетаріату.

Полковник КДБ Лівшиць

Телефоном Лівшиць наказав дону Еухенію прибути лише з водієм в Альмуньєкар біля підніжжя пагорбу, на якому розміщувалася стара арабська фортеця. Але, коли вони з Вісенте – начальником охорони приїхали за вказаною адресою, змінив місце зустрічі на майданчик біля сторожової вежі у Велілья-Тарамай. Звідти добре проглядалися під'їзні дороги, тому везти за собою штурмову групу втрачало зміст. Там старого змусили пересісти в бус московитів. Хоч комуняки й називали себе гордо Російською Радянською Соціалістичною республікою після Київського розгрому у Міжмор'ї їх офіційно перейменували у Московську республіку та пригрозили, щоб забули про світову революцію, бо повернуть їм історичну назву Залісся, адже по відношенню до стольного Києва це були болотисті мисливські угіддя київських князів за брянськими лісами... Або ж облагородять назву на латинський манер у Трансільванію, адже в Міжмор'ї для батьківщини Влада III Цепеша на псевдо Дракула зберегли традиційну назву Семигород.

Та коли бус під'їхав до вілли, переговори, котрі навіть не почались, можна було вважати завершеними. Лівшиць отримав з Москви депешу згорнути всю свою бурхливу діяльність, вибачитися перед доном Еухеніо та відпустити заручників. Виявляється, в Міжмор'ї несподівано заарештували московського резидента розвідки та кількох ключових розвідників і погрожували відправити їх до Архангельська на старій іржавій баржі, якщо один з їхніх громадян або ж Нія хоча б найменшим чином постраждають. З'ясувалося, що чутки про опалу олігарха були дуже перебільшеними і король Володимир був розлюченим на свого підданого та його неповнолітнього внука. А що таке лють сусідів московити добре пам'ятали ще з 1939-го року, коли напали на маленьку Естонію. Згідно зі статтею 5-ю Ризького пакту Міжмор'я, Фінляндія та Латвія об'явили РРСР війну. Першими кордон неочікувано прорвали фіни. Їхні багаточисельні диверсійні групи просочилися лісами до самої «Колиски Революції», розриваючи комунікації та сіючи страх і паніку. За ними лісовими дорогами пішли десанти на бронетехніці. Зустрівши організований опір, вони викликали підмогу авіації та далекобійної артилерії, а потім буквально випалювали позиції, якщо ворог не здавався. Так вони дійшли до Петербурга, проте не стали форсувати Неву, а зайнялися зачисткою червоних недобитків у себе в тилу та по всій Карелії.

Рутени розмахувалися трохи довше, але вдарили могутніше. Клини двох танкових армій, як скальпелем, розсікли багаточисельну, але технічно слабо озброєну Робітничо-Селянську Червону армію і лише благання про перемир'я зупинило їх на підступах до Петербурга-Ленінграда та Москви. У результаті переговорів у Стамбулі країни Балтії отримали за своїми східними кордонами двохсоткілометрову демілітаризовану стрічку, як гарантію від раптового нападу, а Карелія возз'єдналася з братнім фінським народом. Гарантією виконання договору стали гарнізони миротворців формально нейтральної Латвії, які чомусь розмовляли достатньо зрозумілою місцевим слов'янською мовою. В результаті після місцевих виборів у серпні 1942-го року почалися заворушення під гаслом «Вся влада радам!», міліція з місцевих почала братися з народом, а

комуністичне начальство, яке відмовилося каятися перед повсталим народом, пішло пішки на схід під конвоєм...

Тому різкий хід Тернополя змусив дуже нервувати Москву, тим більше, що на уральському кордоні знову було неспокійно і від нападу на Сибір стримували лише несхвальні погляди інших держав вищої ліги, що побоювалися злиття сибірських грошей із людськими ресурсами Московії.

Та найстрашнішим у депеші був наказ повертатися в Москву. Лівшиць розумів, що тепер його доля залежить від підклимної сутички кремлівських бульдогів, і він легко може стати офірним цапом. Тому полковник вирішив зникнути, а для того, щоб влаштуватися десь далеко і з комфортом, потрібні були гроші, грубі гроші, а не мізер, який він сховав на кількох рахунках на пред'явника. Тому хитрий єврей вирішив впарити рутену цю саму віллу. Документи нотаріус, на якого в кадебіста була ціла папка компромату за ніч зробить, а зараз потрібна лише згода покупця і щоб він швидко знайшов гроші. Суму в 150 млн песет готівкою не так просто зібрати навіть для олігарха. Тим більше не в столиці.

– Проходьте, проходьте, шановний дон Еухеніо, – сяючи фарфоровою усмішкою промовив полковник, привстаючи з плетеного з лози крісла. Він був у чорних брюках, але без піджака й краватки. Розстібнутий верхній гудзик відкривав підпечену на південному сонці короткувату шию. – Присядьте, будь ласка...

– Де мій онук та його наречена? – ледь стримуючи ричання, запитав старий. Його масивна фігура випромінювала загрозу, а кулаки були міцно стиснутими.

– Не хвилюйтеся, з ними все добре. Зараз їх запросять сюди. – Лівшиць кивнув мордовороту, що стояв біля великих розсувних скляних дверей у зал. – Розслабтеся, дивіться, яка чудова ніч на морі. – Просторий будинок у сучасному стилі стояв на некрутому схилі й вниз за якихось сто метрів виднілося темне море та світла місячна доріжка на ньому.

Мордворот з КДБ

– Ви що морськими краєвидами торгуєте? – напруження трохи відпустило діда.

– Не зовсім... – у цей момент з будинку на терасу вийшли міцно тримаючись за руки Матвій з Нією. Від яскравого світла вони кліпали очима і Матвій не одразу розгледів дідуся, що сидів до нього в пів оберта.

– Дідусю! – хлопець кинувся до діда, тягнучи за собою дівчину.

– Hola Mateo. ¿Que tal? ¿Como estais? ¿Es tu novia? ¿Nya? (Привіт, Матвію! Як справи? Як ви? Це твоя наречена? Нія?) – дід встав, обняв онука, міцно стис його і простягнув руку дівчині. Він продовжував говорити іспанською, щоб дівчина та оточуючі могли його розуміти.

– Vien. З нами все добре, – додав юнак рутенською. Він намагався виглядати солідним чоловіком – опорою, але в голосі відчувалися радісні дитячі нотки.

– Радий знайомству, Нія. Матвій багато про тебе розказував, – посміхнувся дід і додавив: – По телефону...

– Ідіть прогуляйтеся до моря, – старий запитливо глянув на Лівшиця і той кивнув. – Мені тут хочуть зробити ділову пропозиція, – цього разу посмішка діда вийшла трохи кривуватою.

За молодими тінню прошмигнув охоронець, але старий не переживав. Тільки що він почув далекий подвійний крик сови і впевнився, що його служба охорони вже оточує зовнішній периметр. Сигнал мініатюрного УКХ-передавача в лівому каблучці олігарха часом пропадав через гірський рельєф, але завдяки координації трьох приймачів шеф охорони точно визначив, куди його привезли.

– Я пропоную Вам купити цю віллу за готівку і за дуже привабливою ціною. В ціну входять будівлі та майже п'ять гектарів землі включно з цим затишним пляжем, – полковник показав у той бік, куди пішли Матвій з Нією. Всього мільйон англійських фунтів або два з половиною мільйони німецьких марок...

– Ви ж добре знаєте, що я не цікавлюся елітною нерухомістю. Ми самі будуємо житло для наших робітників, і землі для цього в мене вдосталь. Моє проживання у фортеці Санта Ана – це лише збіг обставин, що перейшов у звичку. Думаю, що після моєї смерті вона повністю стане музеєм цього краю з такою багатою історією.

– От і віддасте цю віллу своєму спадкоємцеві, – єврей підлесливо усміхнувся і показав головою в напрямку моря.

– Що ж, тоді ви йому її й подаруєте, – в очах старого заграли бісики.
– А я випишу вам особисто чек на п'ятсот тисяч для лондонсько банку.

Він дав зрозуміти полковнику, що чудово зрозумів його професійний провал та намір стати «невозвращенцем». Зазвичай, московити й просили притулку в Британії в обмін на злив відомої їм інформації, що могла б зацікавити секретну службу SIS, або, як її знають у вузьких колах, МІБ.

Це вже була холодна помста. Лівшиця, що вважав себе найрозумнішим у КДБ розкусив якийсь «председатель совхоза», як він називав для себе

латифундиста. Полковник ледве втримав себе в руках, але гроші він любив дуже і продавжив торги.

– Вісімсот тисяч фунтів...

– Сімсот п'ятдесят і крапка...

– Добре. Зараз нотаріус переробить договір купівлі-продажу на дарування і я його підпишу, а Ви, доне Еухенію, передайте мені чек. Зранку ви зможете викликати свого водія і повернутися додому, але нотаріус зареєструє договір у Малазі лише коли я отримаю гроші в банку. Як Вам такий порядок дій?

– Я згоден.

Очікувати довелося недовго. У жвавого нотаріуса з тоненькою ниткою вусів були з собою типові договори, куди він від руки вписав лише потрібні дані дарувальника, обдарованого та об'єкта нерухомості та обмін екземпляра договору на чек відбувся вже через чверть години. На той час Матвій з Нією повернулися з порогулянки і полковник, вдаючи гостинного господаря, запропонував:

– Думаю наше товариство вже Вас трохи втомило, тому ви можете піти у флігель, де зможете перекусити й відпочити, а зранку охорона віддасть вам ваші радіотелефони.

Ні їсти, ні пити дід не дозволив. Московити ще з монгольських часів спеціалізувалися на отрутах і дон Еухенію враховував, що їх просто можуть знищити як небажаних свідків. «Нема людини, не буде проблеми» – любив повторювати їхній вождь Лейба Троцький. Лівшиць був щуром, якого загнали у куток, тому чекати від нього виважених і логічних кроків не доводилося. Та найголовніше, що старий призначив своєму начальнику охорони на п'яту ранку захоплення вілли. Відмінити штурм він вже не міг. Можна було сподіватися, що хлопці помітили їхнє переміщення у гостьовий будинок. І коли б він був тут сам, просто впав би на підлогу рівно о п'ятій, але піддати найменшому ризику дітей не хотів. Тому

вирішив вивести їх звідси лише йому відомим способом. Звичайно, його люди будуть здивовані їхнім зникненням та спишуть це на магію. Недарма ж старий весь свій вільний час лазив горами й дюнами, збираючи якісь трави та каміння, вишукував між старими людьми різні таємничі історії та часом згадував свого діда-мольфара...

Дон Еухеніо присів на край дивана і зняв ліву кросівку, взявши її за підшву в ліву руку, видер устілку. Під нею в заглиблені лежав довгуватий предмет, схожий на товстий гостро заточений олівець, скляний на вигляд, але з добре помітним блиском граней. Молоді з подивим дивилися на рухи дідуся. Він знову взувся і промовив:

– Матвію, увімкни світло у ванній та залиш там двері напів прочиненими. Решту світильників вимкни. І не ставте запитань, потім я все поясню.

Поки хлопець виконував наказ старий підвів Нію до панорамного вікна вітальні, що виходило до моря. Враз зі спритністю, якої годі було сподіватися від літньої людини, окреслив на склі овал майже у свій зріст. Почулося противне скрипіння і скло всередині окресленого кола вкрилося плівкою суцільного мороку. Дон просунув туди як у воду голову й підняту доверху праву руку. Рука опустилася і завмерла приблизно на висоті 60-70 см від підлоги, ніби впершись у щось.

– Матвійчику, вилазь туди і підтягни Нію. Нічому не дивуйтесь! - сказав старий, і хлопець швидкою рибкою занурився в провал, підтягнув ноги і розвернувшись на задниці простягнув дівчині дві руки. Вони дивно виглядали – живі руки висунуті з суцільного мороку. Юнка міцно за них взялася і буквально влетіла в діру. Дід востаннє оглянувся всередину приміщення і побачив велику тінь, що майнула в дім. Тому він змістився трохи вліво, щоб не навалитися на молодих та поки він перевертався вже за «ширмою» на спину, прозвучав постріл. По п'яті лівої ноги ніби вдарили ковадлом, і вона спалахнула дикою біллю. Старий охнув і незграбно став на коліна. Проте коли Матвій кинувся йому допомагати

підвестися, відчув, що біль зникає. Все ж наступати на поранену ногу було боязко. Але, як не дивно, вона лише дуже свербіла.

Навколо була звичайна південна ніч із росипом діамантів зірок на небі, лише молодий ріжок Місяця давав доріжку на морі. Дід зрозумів, що був правий у своїх здогадах. Уперше це він помітив ще після першого переходу. Раптово зник довгий шрам над лівою бровою та повідпадали всі бородавки. Навіть та на шиї, з якою народився. Перехід, виявляється, миттєво лікує не лише подряпини, а й вогнепальні поранення та, можливо, сметрельні хвороби. Те, від чого він утік на край світу, знову наздогнало його...

Добре що до берега йти було недалеко. Шкандибати хоча й здоровою ногою, але з роздертою кросівкою та шкарпеткою гострими камінцями було «не айс». Тому нарешті вони всілися на мілку гальку пляжу, і очі призвичаїлися до темряви настільки, що перестали ввижатися переплетені тіла змій та юрби скорпіонів. Тоді дід почав свою розповідь...

29-го липня 1930-го року. Провінція Гранада, Іспанське Королівство

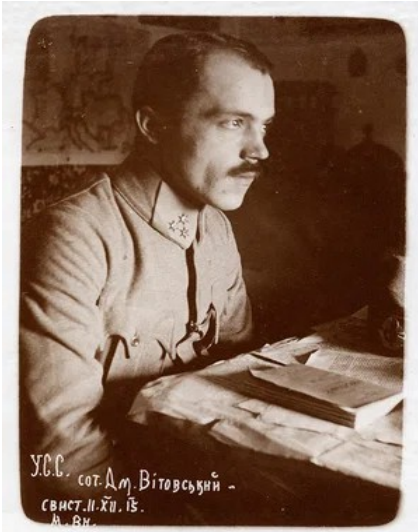
«Це – паралельний світ, світ в якому я народився. Я не вчений і ніколи не намагався розібратися з природою цього явища, але ви чули, що Всесвіт розширюється, і я думаю це розширення відбувається тому що світи розгалуджується в так званих точках біфуркації. Останню створив я, коли 13-го жовтня 2018-го року з допомогою цього кристалу перенісся на сто років назад.

Я народився в Радянському Союзі. Повна назва тієї комуністичної імперії була Союз Радянських Соціалістичних республік. Ви обоє навіть ніколи не чули цієї назви. Але не тому, що це якась маленька країна чи розташована десь дуже далеко. Цей монстр займав шосту частину земної суші від Чопу на Закарпатті до Берінгової протоки та від землі Франца Йосипа до Кушки в Туркменістані. Теперішня Московія лише малий обмілок цього колоса, хоча теж агресивна й тоталітарна, але міцно втримувана в прийнятних рамках своїми мильними сусідами – Міжмор'єм, Козакією та Сибіром. У моєму ж світі комунізм наробив набагато більше лиха. Скориставшись відсутністю єдиного центру опору,

міжусобицями у сусідів та втомою великих держав від Першої світової війни більшовики майже відродили Російську імперію після перемоги у громадянській війні та захопили майже пів світу після Другої світової. Методи управління теж нагадували московитські, але масштаби були відповідно набагато більшими. Від голоду, депортацій, концтаборів та воєнних м'ясорубок країна втратила до п'ядесяти мільонів фактично найбільш активного населення. Через що й розсипалася, як картковий будинок після програшу у відносно безкровній «холодній» війні...

Програла Злученим Штатам Америки. Ці діяли не так криваво всередині країни та в своєму ближньому крузі сателітів, бо міцніше стояли на ногах, спираючись не на диктатуру однієї особи чи партії, а на конкуренцію двох партій. Не дослонула, проте демократію. Правда, часом мені здавалося, що хтось грає зі світом у «доброго та поганого поліцейського», але задля того самого результату – тримати його в покорі. А може, це були дві руки того самого тіла з однією головою? Бо як інакше пояснити, що спочатку ЗША будували радянському диктатору Сталіну танкові та авіазаводи, а потім ледь не програли йому в Кореї? Чи що в 1973-му році Політбюро комуністів буквально врятувало Захід від колапсу економіки, викинувши на світовий ринок нафту за заниженими цінами у відповідь на ембарго арабських нафтових королів-шейхів.

Та з ворогами американці розправлялися жорстоко. Чого варті розбомблені вщент Дрезден і Данціг, чи атомне бомбардування Японії? Вже пізніше, коли я міг порівняти два варіанти розвитку, мені часто закрадалася думка, що наш світ хтось зусиллям зіштовхнув із правильної дороги на якісь темні й криві манівці. Бо як інакше пояснити, що в 1914-му році стара мудра Європа зійшла з розуму та почала братовбивчу суїцидальну війну. Адже британський, російський та німецький імператори були близькими родичами – кузени та їхній дядько. Результатом були не тільки загибель десятків мільйонів європейців і спустошені країни, розпад імперій та еміграція еліт, а й те, що на Паризькій мирній конференції найбільшою (понад 1300 осіб) була делегація американців. І взагалі, як могла Німеччина програти й капітулювати, якщо на її території не було жодного ворожого солдата? Європа з п'ятитисячолітньою цивілізацією, королівськими династіями, що налічували сотні поколінь, демократією – найкращим суспільним устрійм

– стала бідним родичем кількох банкірських сімей та десятка найбільших транснаціональних корпорацій? Складалося враження, що спочатку Штати робили з СРСР бойового хом'яка проти Німеччини, потім – з радикального ісламу проти СРСР, а в кінці кінців відгодували Китай так, що тепер не знають, що з цим робити. І все це заради того, щоб підім'яти під себе Європу? Як кажуть, запитань досі більше, ніж відповідей...

Потрапивши в Галичину в момент закінчення Великої війни я зрозумів, що можу втрутитися в гру на великій світовій шахівниці. А щоб не стати на ній розмінними пішаками, нам з сусідами треба не воювати, а об'єднатися хоча б у велику фігуру. До Пілсудського та Петлюри це потім дійшло, але було вже запізно. Та передусім потрібно було рятувати ЗУНР. Утім, ані Західно-Українською, ані Народною вона так і не стала. Ідея була в тому, щоб із землі розколу, вона стала об'єднавчим центром. На щастя, молодий Дмитро Вітовський першим мені повірив. Думаю, цього відчайдушного хлопця спонукало те, що через дев'ять місяців він мав загинути, повертаючись із Паризької мирної конференції, де так і не визнали його країну. Тому, маючи кілька книжок з історії Листопадового Чину, ми підкоректували хід подій, використовуючи післязнання. Проголосивши Русинську Республіку та перебравши владу від австрійського намісника у Східній Галичині, ми одразу ж перенесли столицю новоствореної держави в Тернопіль, а звільнені від охорони держустанов війська взяли під охорону військові склади та залізницю. Таким чином нам вдалося озброїти три тисячі містян та жителів сіл навколо Львова. Тому польським «орлятам» довелося грабувати лише нечисленні мисливські склепи, що допомогло зберегти багато молодих життів.

Львівські орлята з польської пропаганди.

Ще більше зброї та амуніції було на складах у Перемишлі, тому туди Вітовський відправив загін на чолі зі своїм ад'ютантом чотарем Чучманом із детальними інструкціями щодо мінування стратегічного мосту та евакуації в тил взятих у полон рутунською самообороною польського генерала Пахульського та сотні його бойовиків. Складами ж зайнялися добровольці Дмитра Яроша. Ці хлопці вміли хом'ячити. Частина з них переправляла через відкритий мною портал сучасну зброю зі своїх закладок на випадок масштабної російської агресії, а частина зі знанням справи зайнялася логістикою та виготовленням бронепоездів у залізничних депо Тернополя, Станіслава та інших міст Рутенії. Як то кажуть, дядько Гугл був їм у поміч. Доброармія була, свого роду, державою в державі та тодішньому президентові України вони були скалкою в оці. Тому з радістю взялися міняти світ, де Порошенко мав усі шанси стати просто баригою та сидіти в тюрмі.

Через два тижні склади були вивезені та розосереджені по залізничних складах вузлових міст. Українське та частина єврейського населення евакуйовані зі Львова, а саме місто в міцному зашморгу

повного оточення почало потроху голодувати. Звичайно, поляки теж могли проходити блокпости, але лише пішки, без зброї та майна. Останньою краплею, яка змусила Пілсудського до переговорів, був рейд бронепоезда Відсіч до Кракова. Це було настільки несподівано, що поляки зуміли підтягнути артилерію лише перед самим містом. Та й це не допомогло. Навколо довжелезного бронепоезда в радіусі п'яти кілометрів кружляли роями якісь велетенські «джмелі», і як тільки гаубиці готувалися відкрити вогонь, закидали розрахунки чугунними гранатами. Ввірвавшись у місто рутенські вояки на реквізованих фірах завезли на територію Вавеля багато мішків не то з цукром, не то із салітрою і обмотавши їх різнокольоровими дротиками видали ультиматум, що зрівняють цей національний символ Польщі із землею, якщо Пілсудський не прибуде на переговори до Перемишля. Якщо відповіді не буде через добу, русини почнуть розстрілювати щогодини по чотири терористи та їхнього керманіча-генерала до кінця наступної доби... Оскільки вони були заарештовані зі зброєю в руках ще до проголошення Польщею незалежної держави 11-го листопада, то військовополоненими вони бути не можуть.

Скриплячи зубами начальнику Польської держави довелося погодитися. Бо коли із конверта з ультиматумом випала світлина руїн королівського замку у Варшаві з підписом на звороті «1945 рік», йому одразу чомусь похолоділо в грудях.

Руїни Королівського замку у Варшаві. 1945 рік.

Переговори відбувалися на залізничному дворці Перемишля. Від Рутенії їх формально очолював Кость Левицький, як голова Державного Секретаріату, але насправді, віддавши шану протоколу, ми залишилися в кімнаті самі. Пілсудський добре знав російську і в мене не було потреби намагатися говорити польською. Ноутбук та якість кольорового друку кількох книжок, що я привіз у броньованому куферку, що самозаймалася у разі несанкціонованого доступу, вразила «дзядека» не менше, ніж їх зміст. До речі, це для поляків він буде «дідусем», а для мене на той час лише пацан на три роки молодший...

Залізничний двірець у Перемишлі.

Після того, як я видав начальнику Польської держави подальший розвиток подій, він трохи засумував. Я спеціально не робив різниці між подіями в рідних мені Галичині та Україні і в Польщі. Всі ці події були тісно взаємозв'язані. Відчайдушна Чортківська офензива і Чудо над Віслою, «пацифікація» та Волинська різня, Мюнхенська зрада Чехословаччини та «дивна війна» на Заході, оборона Вастерплатте та два Варшавських повстання, Майданек та операція Вісла, Голодомор та вбивство двадцяти тисяч полонених польських офіцерів вУкатині та під Харковом, полиці лише з оцтом у музеї Солідарності та катастрофа під Смоленськом... Саме вбивство всього польського керівництва росіянами та те, що Польща мовчки втерлася від плювка в обличчя і змовчала у відповідь, найбільше зачепило його шляхетський гонор. Якщо до цього часу я відчував внутрішній спротив цієї мужньої людини, то тепер він опустил напружені плечі та, поклавши на стіл широкі долоні, подивився зболеними очима прямо мені у вічі:

– Добре. У Вас є вже план дій, пане Генеку?

Подальша розмова пішла в цілком конструктивному русі. Головною метою свого життя Пілсудський тепер бачив не соціалізм, а відновлення Речі Посполитої в кордонах, що були до першого поділу Польщі. Та побоювання включити в державу забагато іновірців, які могли б знову розколоти країну, як це сталося в часи Хмельницького, його стримували. А зараз йому пропонували етнічно майже однорідну Польщу в могутньому союзі з сусідами. Тому, коли він зрозумів, через які випробування та жертви пройде відновлена ним із попелу держава, вирішив ризикнути й спробувати змінити історію. Бойові дії припинялися, обмін полонених всіх на всіх, ми знімали блокаду Львова і допускали туди лише гуманітарні вантажі, а поляки віддавали наказ усім своїм загонам самооборони скласти зброю на всьому терені Рутенії за винятком поліційних сил у Львові. Пілсудський займається підготовкою переговорів про конфедерацію з Чехословаччиною та Литвою, а ми з Україною та Білоруссю.

Якщо в Рутенії влада самоорганізувалася та почала ефективно функціонувати фактично з перших днів після Чину Першого Листопада, то в Україні з цим були великі проблеми. В Австро-Угорщині були русинські партії та організації, які ставили собі за мету створення саме національної держави плюс традиція парламентаризму. Російська ж імперія спочила в Бозі не стільки через етнічну неоднорідність, скільки через повний колапс влади. Мало того, що влада царату в Україні була владою зайд, але ще й діяла за принципом «я начальник, ти дурак». Тому вона традиційно не мала ніякої довіри народу і останній дуже легко піддавався на демагогію більшовиків. Ми з Дмитром Ярошем, як корінним наддніпрянином, першочерговою задачею поставили розгортання дієвої антибільшовицької пропаганди. Для цього потрібно було використати національно свідому молодь. І дати їм все, що зможемо – від світлин сифілітика Ульянова-Леніна до страшних матеріалів про Голодомор. Уже цієї зими потрібно було відновити роботу шкіл не тільки для дітей, а й для дорослих. І спробувати адаптувати до тогочасного рівня всі доступні відеоматеріали. Кіно, особливо звукове, має не тільки могутньо спрацювати на національну свідомість, а й заохотити до освіти та культури. А для цього створити глибоко в тилу, в місті Чорткові, кінофабрику. Нехай вороги і назви її жахаються.

Ця ідея настільки сподобалася Володимирові Винниченку, що він самоусунувся від керівництва Директорією і з головою поринув у мистецтво. Так Симон Петлюра став повноправним керівником уряду, а Євген Коновалець – військовим міністром. Нам це було на руку, бо першочерговим завданням республіки було відбиття червоної навали зі сходу. А в цьому мали допомогти частини Рутенської Армії. Проти Денікіна виступив батько Махно, якого підсилили поляки. До можа, так до можа. Я затребував у Пілсудського армійську групу в складі 14 тисяч вояків. Саме стільки вояків УНР воювали пліч-о-пліч з поляками під час вторгнення більшовиків. Про що останні чомусь замовчували в реальній історії. Так замість одного «Чуда над Віслою» ми отримали два – одне над Дніпром, а друге на Сиваші. Переможених білогвардійців топити в морі ми не дозволили, хоча махновці і рвалися це зробити, а за контрибуцію дозволили їм зі зброєю евакуюватися через козацькі землі до Астрахані, звідки вони могли скоординувати свої дії з Колчаком у Сибіру. Таким чином ми хотіли з одного боку ослабити більшовиків, не пустивши їх грабувати зерно в Україну, а з другого боку посилити Сибір і привести до рівноваги сили червоних та білих. Нехай чубляться до повної втоми і нас не чіпають. Золото ж було нам вкрай необхідне для того, щоб запустити промисловість – як військову, так і медикаментів. Адже пініцилін, виявляється, відкрили не в 1928-му, а в 1918-му році...

Розстріл українських депутатів і жорстоке придушення румунами Хотинського повстання змусило нас почати війну проти цієї країни. Блискавичним ударом рутенські та наддніпрянські січові стрільці захопили Мармарощину, Буковину та всю Бессарабію. Уродженцям Галичини Вітовському та Коновальцю добре вдавалося координувати свої дії. Надзвичайно мобільні групи з бронепоездів та тачанок із кулеметним та мінометним озброєнням при підтримці кавалерії наводили жах на румунські війська. Особливо дошкуляли «джмелі», що не тільки постійно висіли над головою, а й корегували артилерію і знищували вузли опору, скидаючи гранати.

Цей показовий розгром змусив Великобританію запросити Рутенську республіку на Паризьку мирну конференцію, а ЗША – представників Української республіки. Слово «Народної» прибрали з назви разом із

заміною керівника Директорії з соціаліста Винниченка на націоналіста Петлюру.

Польща тим часом «розбиралася» з німцями в Гданську та в Сілезії. Регулярні частини використовувати для придушення заворушень під час проведення мирної конференції в Парижі Пілсудський не хотів, але охоче підхопив ідею «гібридної» війни. Посилена пропаганда та озброєні армійські відпускники зробили свою справу і через пів року навіть етнічні німці повірили, що вони слов'яни-сілезці. З німцями самої Німеччини теж обішлись жорстко. Наша пропаганда вишукувала слов'янські корені не тільки в Сілезії, але в Полаб'ю та Померанії. Вода камінь точить – через десять років населення цих земель почало із заздрістю дивитися на заможних сусідів і зародилися сепаратистські рухи. Німцям стало не до Судетів, коли жителі Східної Пруссії заговорили про окремішність пруської нації, і замість того, щоб тиснути на схід, багато груп населення Веймарської Німеччини само хотіло стати процвітаючим Сходом. Крім того роботящих німців охоче впускали до себе країни, що потребували притоку населення: на американському континенті – Канада, ЗША, Бразилія, Уругвай, Аргентина, Трансільванія, а в Європі – українські приморські степи, Калмикія та Поволжжя. Та найбільший потік еміграції вів у Північний Казахстан та Південний Сибір, де вони освоювали безкраї простори цілих та перелогових земель.

А от з чехами в Тішині поляки навпаки всіляко намагалися знайти порозуміння і згладити гострі кути. Особливо допомогла зародженню бойового братерства підтримка польського корпусу в боротьбі з червоними мадярами, які в реальній історії майже розгромили чехословацьку армію.

Віленський край, вітчизну Пілсудського, поляки зі скрипом в серці залишили Литві, щоб не створювати собі проблем на лівому фланзі фронту з червоними. І, з'єднані війська Армії Геллера, білорусів та українців прогнали більшовиків аж за Смоленськ.

Після виходу денікінських військ на Астрахань зібралося Верховне Коло Дону, Кубані та Тереку і прийняло Конституцію Південно-Східного Союзу. Великі зусилля для такого об'єднання без участі денікінців зробив

Рябовол від Кубані. В реальній історії імперці його за це вбили в червні 1919-го. Нам вдалося також переконати козаків допомогти іногородцям на їхніх землях північніше козацького краю. Так була відвойована та створена Чорноземна республіка зі столицею у Воронежі. Населення цих провінцій повстало при наближенні козацьких військ і їм залишилося лише знищити недобитків й створити укріплену лінію по північному кордоні. Люди радо вітали визволення від червоного терору й бандитських загонів «продрозв'юрстки». Відрізані від основних районів виробництва зерна комуністи відчайдушно кидалися то в один, то в другий бік, але нам вдалося переконати всі антибільшовитські сили до скоординованих дій. Як тільки вони пішли в наступ на Уфу, ми та козаки почали наступ з Білорусі на Москву та з Липецька на Тулу. Але в таємну домовленість входила також миттєва зупинка наступу, якщо одна зі сторін просунеться більше ніж на двісті кілометрів у глибину РРСР. Так виникла знаменита «гамівна сорочка комунізму». Звичайно, напруживши всі сили негласна коаліція мигла знищити «жидо-більшовицьку гадину», але війна вже всіх виснажила, потрібно було налагоджувати життя в новостворених державах, а головне ні ми, ні козаки не хотіли відродження Російської імперії, яка ніколи б не заспокоїлася, поки б не повернула втрачені території. І, головне, що цю ідею схвалила Паризька мирна конференція та переможці у Великій війні – ЗША та держави Антанти повністю визнали новостворені держави й закріпили цей порядок у Ле-Ренсійському мирному договорі. Червоних за стіл переговорів ніхто не запросив і в Москві почалася справжня гризня павуків у слоїку. Леніна відправили помирати в Горки, Троцький особисто розстріляв Сталіна за розгром двох дивізій РСЧА на ріці Білій, самого Троцького вбив льодорубом якийсь фанатик-есер у себе в кабінеті, Зінов'єва з Каменєвим засудили як британських шпигунів, а Бухарін зробив із країни майстерню, де пролетаріат по дванадцять годин ткав, шив, штампував і клепає різний дешевий товар, що його радо закуповували сусідні країни, випалені світовою та громадянською війнами. Тим більше, що ми в себе в Міжмор'ї почали збагачувати населення, піднімаючи попит, щоб уникнути світової економічної кризи 1920-30 рр. та створити середній клас як могутню опору держави.

Зняття економічних бар'єрів було тимчасовим. Це робилося для того, щоб зняти післявоєнний дефіцит товарів народного споживання. Ми

знали, що світ повертається до суворих митних обмежень і протекціонізму. Знову розгорталася боротьба за ринки збуту. Тому Міжмор'ю – вже не коаліції, а конфедеративному державному утворенню, вдалося добитися від Британії та Франції передачі половини колишніх німецьких колоній, а саме в Камеруні, Намібії та німецькій частині Нової Гвінеї з архіпелагами островів. А також землі в Палестині для відродження єврейської держави...

Європа все ще боялася «привиду комунізму», чому добре посприяла наша пропаганда в Парижі. І цим було гріх не скористатися. Також ми розраховували на економічну експансію на Кавказ як Північний, так і Південний та в Середню Азію. Адже уряди цих країн добре розуміли, завдяки кому вони могли створити й захистити свої держави.

Та почати реформування економіки ми вирішили з банківської справи. Нашим банкам було суворо заборонено брати кредитний процент. Ми хотіли з уламків різних імперій створити державу з реальною економікою, де банк і підприємець однаково залежали від результату спільної діяльності. Другим стовпом нашої економіки мала стати кооперація. Третім економічна і загальна освіта населення. В мініатюрі це все ви бачите на прикладі моєї діяльності тут, у Поньенте. Я надаю орендатарям землю, воду та навіть будую теплиці, а вони вчать та працюють. Я також організовую збут продукції. І все це спрацювало. По-суті ми стали державою-корпорацією. Багатьом це не сподобалося, особливо гоноровим панам-аристократам та євреям-спекулянтам. Але одні не мали масової підтримки народу, а інші завжди могли добровільно-примусово поїхати в кібуци в Ізраїль»...

Над далеким мисом на протилежному боці затоки сходило сонце. Дон Еухеніо закінчив свою розповідь і почав озиратися довкола, намагаючись зорієнтуватися. Нарешті з правого боку на схилі пагорба проступили обриси старовинної сторожової вежі. Співставивши недовгий час, що його везли з Велільї, він зрозумів, що це так звана Башня Диявола і вони десь напів дороги між Велільєю-Тарамасм та Салобеньєю, але до обох містечок було приблизно п'ять кілометрів, тому треба було шукати якийсь кортіхо, щоб поїсти і, головне, напитися. Розвиднілося і можна було вирушати в дорогу, не ризикуючи поламати ноги чи наступити на

якогось гада. Пройшовши приблизно кілометр, подорожні вийшли на безлюдну дорогу і якою вирушили на схід у напрямку Салобренї, що звучала привабливіше для зголоднілих шлунків. Через пів години нарешті натрапили на невелику ферму, чи як їх тут називають кортіхо. Часи тепер в Іспанії були непевні, в січні цього 1930-го року подав у відставку диктатор Прімо де Вера і нині при новому прем'єрі генералові Бурунгері політичний режим став не таким жорстким. Згодом ці часи назвуть «м'якою диктатурою», але потикатися сюди серед ночі було нерозумно. При вранішньому світлі на гуркіт у ворота вийшов підстаркуватий селянин у домотканному одязі та в потертому капелюсі і недобре зиркнувши з-під нього на дивну компанію запитав, що їм треба.

– Буенос діас, сеньор! – ввічливо, але твердо сказав дон Еухеніо. – Я – професор історії університету в Малазі, а це мій онук-студент та наша служниця.

Нія зблиснула своїми карими очиськами, але змовчала. Дітям було важко до кінця усвідомити, що вони зненацька потрапили в іншу епоху.

– Вчора, коли ми вже добралися до Вежі Диявола і поспішали вибрати місце для ночівлі, на нас напала згряя вовків. Наші мули сполохалися та кинулися навтьоки. Ми не ризикнули шукати їх у сутінках та спустилися до моря, щоб звірі не могли нас оточити й напасти зненацька. Ось так і просиділи всю ніч.

– То ви спрагли та голодні? Проходьте, будь ласка, зараз моя стара накриє для вас сніданок. Заходьте, – селянин показав сірі дерев'яні двері до хижі.

Велика продовгувата кімната складалася з двох частин із великим масивним столом і лавками обабіч нього. Зліва в кутку весело потріскуючи горів відкритий камін. По-суті це було вогнище, але з плетеним із лози капелюхом димохода, обмащеним глиною, де весело горів вогонь і поралася господиня, готуючи на великій сковороді тортілью. Між каміном і дверима в кладову була вимурована з каменю велика сходишка, на якій стояла мідна мидниця і великий глек із водою. Тут подорожні по черзі вмили обличчя та руки. На сніданок крім тортільї були свіжі паляниці з кукурудзяного хліба, грубо нарізаний ніздрюватий сир і свіжовидоїне

козяче молоко. Та спершу вони напилися розбавленого водою кислуватого вина, яке чудово втамувало спрагу...

Дон Еухеніо хотів розплатитися за щедрий сніданок одним дуро – великою срібною монетою, яку непомітно витягнув із пояса. Колись ці монети дуже виручили його, коли він потрапив у минуле вперше, і тепер він постійно носив із собою широкий ковбойський пояс до традиційних джинсів Леві-Страус. Та господар очманів від такої щедрої плати і вирішив не тільки дати їм сиру, хліба та вина з собою, а й відвезти до Салобеньї. Мулів було лише два, тому на одного сів дон Еухеніо, а на другого господар, якого звали Серхіо. Впрягли в арбу з високими колесами, на якій, звисивши ноги, їхали студент зі «служницею».

У селі Серхіо скерував до поста жандармерії навпроти аюнтам'єнто, де напівсонний черговий невдоволено розпорядився написати заяву про пропажу мулів і спорядження та видав їм довідку про це. На щастя, дон Еухеніо передбачив таку ситуацію і мав із собою не тільки посвідчення університету, а й відрядження з вписаними даними онука та своєї служниці. Це був мінімум, що міг взяти дід із собою, зашивши в підкладку жилетки кольору хакі з безліччю кишень. Решту необхідних речей, а найголовніше радіостанція, були сховані в невеликій печері неподалік Пеньону-деБерналь – скали, помітної з усього Кампо-де-Даліас. Проте туди було понад вісімдесят кілометрів, але, на щастя, в аюнтам'єнто їм підказали, де живе коваль, в якого є прольотка і який за добру плату погодився відвезти їх до Ель-Ехідо.

На Дорозі Смерті. 1937-й рік

Їхали вони тою дорогою, де у світі, в якому народився дон Еухеніо, під час громадянської війни від обстрілів з моря франкіськими військовими кораблями і постійних бомбардувань німецьких та італійських літаків, голоду й спраги загинуло від трьох до п'яти тисяч республіканців, в основному, цивільних. В лютому 1937-го року напередодні штурму франкістами Малаги коло двохсот тисяч мирних жителів хотіли спастися бігством від жорстокостей путчистів і вирушили до Альмерії. А нелюди знайшли собі розвагу розстрілювати дітей, жінок та стариків. У світі ж після розвилки війна в Іспанії, де не випробовували свою зброю війська нацистів та советів, розвивалася без таких надмірних жорстокостей, і Пікассо тут так і не написав свою знамениту «Герніку», бо ніякого бомбардування басконського міста в базарний день літаками Люфтваффе не сталося. Та ця мистецька втрата ніщо порівняно з десятками та сотнями тисяч збережених людських життів...

До Ель-Ехідо вони з зупинкою в Адрі добралися вже надвечір і заночували в гостинному дворі. А зранку, добре поснідавши, пішли до дядька, що займався доставкою вантажів до кортіхос у горах Гадора й

орендували трьох мулів. Старий, до якого дійшли слухи про напад вовків на дивних подорожніх, окрім орендної плати здер з них ще й застава за мулів. Довелося заплатити, бо конкуренцією в цьому селі і не пахло. І вже опівдні дон Еухеніо зміг зв'язатися по радіо з капітаном наукового корабля «Нептун» Морської Ліги Міжмор'я Артуром Наливайченком. На щастя, це судно тепер займалося дослідженням виверження підводного вулкану неподалік в Морі Альборан і рівно о 23.00 швидкісний катер зможе підбрати їхню команду з берега навпроти башні Серільйос на стику земель Ель-Ехідо та Рокетаса.

Це було практично на пів дороги між Маяками Рокетаса та мису Ентіна і, подавши умовний сигнал ліхтарем, що був серед необхідного обладнання в захоронці, мандрівники вивели гліссер на потрібне місце. Жандарми з охорони побережжя, якщо навіть і почули шум двигуна в своїй казармі за три кілометри на захід, то могли хіба що оточити місце ймовірної висадки контрабандистів, в яке потрапили хіба що три осідланих мули.

Тому опівночі всі троє пили чай в капітанській каюті й планували подальші дії. Капітан розумів, що першочерговим завданням його судна є доставка незвичних пасажирів до Одеси, та це зводило нанівець результати майже трьохмісячної вахти в цьому сейсмічно активному районі моря. Кілька днів тому почалося виверження підводного вулкану, і в пана Наливайченка було амбітне завдання не просто зафіксувати для науки народження нового острова, а й підняти над новонародженою сушею синій з золотими зірками прапор Конфедерації Міжмор'я. І зараз, вислухавши розповідь бородатого хлопа, що мало не плакав, дон Еухеніо погодився клопотати перед високим начальством про кількадечну затримку.

Через два дні наступив довгожданний момент. У клубах вогню, диму й пари над поверхнею моря показала вишнева лава, що одразу вкривалася чорною кіркою. Поступово навколо жерла вималювалося кільце розпеченої породи. Корабель не міг ризикувати підходити ближче, але дрони з кінокамерами ретельно фіксували все, що відбувалося. Нарешті на Нептуні спустили на воду гліссер з трьома кримезними моряками з віськовою виправкою, що забирали наших мандрівників із

побережжя та з титановим прапором, розфарбованим у кольори Міжмор'я. На нижньому кінці теж титанового древка було потовщення, щоб прапор хоч на мить, але зафіксувався у вертикальному положенні. Все пройшло як по маслу і після фіксації події в ефір полетіло повідомлення з радіорубки корабля, що новонароджений острів капітан корабля назвав Островом Листопадового Чину, і він віднині належить Конфедерації Міжмор'я. Яке ж було здивування радиста, коли за хвилину в прямий ефір увірвався грубий голос з англосаксонським акцентом:

– Гей, ви, там на судні! З вами говорить капітан авіаносця Ленглі ВМФ ЗША Трамп. Ви знаходитесь прямо по курсу нашої авіаносної групи. Прийміть 5 градусів на північ, щоб уникнути зіткнення!

– Просимо вибачення, але наш корабель знаходиться на відстані одного кілометра від острова Листопадового Чину, що належить Конфедерації Міжмор'я, і ви не маєте права розпоряджатися в наших територіальних водах! – твердо відповів наш капітан.

– Я не бачу ніякого острова на лоції і не збираюся міняти курсу мого корабля! – визвірився Трамп.

– Нема проблем. Ми відійдемо на північ лише для того, щоб добре зафільмувати ваш в'їзд до пекла, містере Трамп. Це буде аншлаг у кінотеатрах. Тут справді по-пекельному гаряче!

Не знаю, що там вплинуло на того високомірного капітана, але ні авіаносець, ні супроводжуючі його судна не зіштовхнулися з островом, що народжувався у вогні та полум'ї, як колись наша Батьківщина. Та я собі зробив помітку, що треба буде поговорити з Пілсудським, який саме в цю п'ятирічку мав очолити уряд Конфедерації про збільшення підтримки Бразилії. Адже саме ця країна стане опонентом ЗША на Американському континенті, а Пілсудському так подобається шипіння португальської мови, що нагадує йому рідне пшекання... А може, дійсно дозволити старому забіяці зіскочити в 1830-й та змінити хід Польського повстання або

зробити його навіть Польсько-Українським? Все одно доведеться проводити його на сто років у минуле, щоб вилікувати рак печінки... А заодно й Велику війну 1914-1918 рр. спробуємо відмінити?

24-го травня 2024-го року. Рокетас-де- Мар. Королівство Іспанія